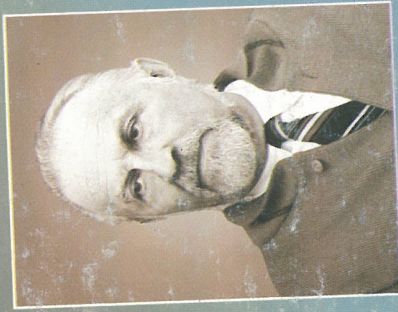

За автора

Георги Андриев ПАРАПАНОВ е роден през 1934 година в град Пловдив. Учил е във френски колеж и Първа мъжка гимназия, завършва ВМИ Пловдив през 1958 год. Цели 36 години отдава на хирургията и здравеопазването. Кандидат

на медицинските науки, хабилитиран като доцент - III-та хирургия на ВМИ Пловдив, автор на над 100 научни труда и една дисертация. Един от съоснавателите на БЛС. За изключителни заслуги към здравното дело е отличен с Почетна грамота на Лекарския съюз и с Почетния знак на гр.Пловдив.

През 1994 година Герги Парпанов публикува историческата си повест "Юдино хоро".

"Написано със скалпел" е втората му книга.

Георги ПАРАПААНОВ

22318

НАПИСАНО

СЪС

СКАЛПЕЛ

ДАТНИК 9-52(10) Образец 23

Книжката трябва да се върне на по-късно от посочената дъжд дата

--	--	--	--	--

БП — 6л. X 100 Цена 0.40 лв.

Георги ПАРАПАНОВ

НАПИСАНО със СКАЛПЕЛ

неизмислени разкази

Пловдив 2003

КАБЛ-302

886.7-32

62.318

Посвещавам на Андре.

16540/2003

© Георги ПАРАПАНОВ - автор
© Георги СТОЯНОВ - редактор

ИК "ПРИЗМА"
ISBN 954-9520-93-3

В името на живота

Читателят ще остане приятно изненадан от двадесетте неизмислени разказа на автора. Те не са капризи на перото, а преживени случки и истории от хирургическата практика в течение на много години. Главният герой е въоръжен със скапел, застанал между живота и смъртта, преизпълнен с решимост да победи болката и страданието. Някои творби - "Близко до смъртта", "Знахар", "Отклонено предложение" и други, свидетелстват за високото гражданско и професионално съзнание на лекаря, за животворната му връзка с хората, за риска да помогнеш. Има и творби, които издават непринудено чувство за хумор.

Скапелът на хирурга, осенен от неуниващото му човеколюбие, прегръща

страшните делници на страданието в
щастливи празници на изцелението.

Трябва да бъдем достойни за
правата и задълженията на
професията, която сме избрали, трябва
да отдаваме сърце, талант и знание в
името на живота - такова е
посланието, което съдържа този
неголям сборник, написан с вдъхновение
и любов.

Георги Стоянов

НА ПЪТ КЪМ ВЕЧНОСТТА

В памет на моите учители
професор Хайдутов
Доцент Калев
Д-р Томангелов

Разсъмване. Мракът бавно отстъпва на утрото. В
операционната зала е тихо. Чува се само ритмичното
щракане на анестезиологичния апарат. Под меката
светлина на лампата фигурите на екипа са като
призрачни.

Всъщност, нищо призрачно няма. Ежедневието
е сурово. Тежък случай: спукан далак; разкъсвания
на тънъкочревния опора; счупени ребра; разкъсана
лява купола на диафрагмата; лезия на белия дроб с
почти тотален хемоторакс. Операцията беше
сполучлива.

Д-р Х. сваля окървавените ръкавици. Както винаги
и сега не си дава сметка, че четиричасовата
операция напълно го е изтощила. Изрича сухо,

делово:

- Да се включи на трайна аспирация. Да се уточни с реаниматора терапията и необходимостта от допълнително кръвопреливане. Да се следят показателите, централното венозно налягане и часовата диуреза. В 16 часа съвместно с дежурния лекар щя обсъдим състоянието на болния. Благодаря на екипа. Смятам, че го спасихме.

"Благодаря на екипа. Смятам, че го спасихме"

Кой знае защо познатите думи сега отекват като закланение.

Внезапно му се прииска да седне, не - да полегне. Вдървените му от умора крака отмерват няколко крачки, връхлита го страшна болка отляво в гърдите. Притънява му пред очите и рухва върху мозайката. Странно, чувства се лек, много лек - издига се нагоре и изведнъж увисва в пространството...

"Но какво става? Къде отиде умората? Защо ми е толкова леко сред тая пепелява мъгла?... И деца тичат към мене... Радостно ми е..."

"Не се радвай - прозвучава в ушите му чужд, студен глас. - Невъзвратимото се случи."

"Невъзвратима е само смъртта. За кой ли път я победих и днес."

"Да, но за сметка на собствения си живот. Смъртта не забравя дори и такива като тебе, които даряват живот на другите."

"С кого разговарям? Хайде, не ми губи времето."

"Със съдбата ... Успокой се, времето вече престана да съществува за теб. Ти току -що се сля с

вечността!"

"Не, не ! Утре трябва да спасявам едно дете... Животът ми трябва. Върни го!!"

"Не мога, нямам право... Сърди се на себе си: ти най-безразсъдно се раздаваше и за миг не пожали себе си... Ти прояви неведнъж героизъм."

"Ами! Героизмът е мигновение, не всеки може да се докосне до него."

"Не е така, драги! Героизмът е постоянната годност на душата. Доброто, което бърза да се изяви. Вик на съвестта !"

"Аз съм просто един добър хирург. Има много като мен."

"Ти си един от малцината, които връщат живот. Добротата и съвестта не питат за своята саможертва, те питат само за своя дълг. Сърцето ти току-що се пръсна. Времето ти изтече. Кажй ми, не съжаляваш ли?"

"Не, не съжалявам! Аз бях само един от продажките на живота"

"От общността на всеотдайно самоизпепелените се труженици."

"Така ли? А ти зад кои заставаш?... Мълчиш?"

"Край! Приключихме. Пред теб е вечността."

"Почакай...Искам за последно да се видя с децата си...Ето ги! Ето я и жена ми. Горката, колко е орфано палто то й...Но защо ме отминават? Наде, Надеждо!..."

Появи се сияние - и той се усети ефирно лек, понесе се към светлината... Сиянието го обгърна и той се потопи в него.

Мониторът подаде тревожен сигнал, чертата на кардиограмата се изпъна.

- Сърдечна дейност - няма, зениците са трайно разширени, не реагират! Exitus! Много тежък, масивен заден инфаркт - заключи реаниматорът.

На погребението на д-р Х., освен близките му, присъстваха още неколцина. Над гроба му до ден-днешен стърчи дървен кръст - времето почти е заличило името.

БЛИЗО ДО СМЪРТТА

Като млад лекар - хирург-ординатор, работих в околийска болница Грудово, Бургаско.

Бях дежурен по болница, когато един следобед приех млада жена със силен маточен кръвоизлив. Извиках гинеколога д-р Узунов. Той извърши прегледа с голи ръце, обилно намазани с йод. Нямахме ръкавици. Бяхме в режим на икономии.

- Колега - той говореше бавно и спокойно, - матката кърви. Най-вероятно е спонтанен аборт. Но тя е много малка и това, което изтича от нея... хм, нещо не ми се връзват нещата. Много кръв е загубила. Виж колко е бледа.

Точно в този момент рукна една силна струя кръв. Пулсът се учести на 120. Кръвното налягане - под 100мм живачен стълб. Налагаше се спешно кръвопреливане, а нямаше кръвна банка. Да изписваме и чакаме кръв от Бургас, беше немислимо. Изследвах кръвната група - оказа се АВ. За Rh- фактор по това време не се говореше. Да

събираме кръводарители, да ги изследваме - нямаше време. Жената заобърща очи, тънката струя кръв постоянно се стичаше...

- А-р Узунов - казвам, - аз съм АВ група.

- Така ли? Давай тогава апарата на Цанг и лягай до нея. Ще ѝ прелея малко кръв и веднага ще я пратим спешно в Бургас.

Лягам на количка до жената. Той намери вената на ръката ми и започва кръвопреливането. Директно - от мен на нея. Повторно и така няколко пъти. Колко ли? Дори не ги броях.

- Узуне - казвам по едно време- взе нещо да ми премалява....

- Парапане, малко се поулякох, прелях ѝ повече от триста грама. Е, ти си здраво момче. Само жена ти да прощава - няколко дена трябва да прескочиш. Гинекологът се смее дяволито.

А на мен ми притъмняваше!
Изпратихме болната с линейка в Бургас. Дотук всичко беше добре.

На по-следващата сутрин още с влизането ми в болницата, пазачът ми каза да се явя веднага в кабинета на главния лекар А-р Арехаров.

В кабинета, до началническото бюро, седеше А-р Узунов. Беше навел глава, не ме поглеждаше.

- А-р Парапанов, седнете и чуйте какво ще ви кажа - захвана колебливо Арехара - само да не се изплашите. Жената, която изпратихте онази вечер в Бургас е починала. Знаете ли от какво? От хеморагична треска - крълежовата болест.

Изстинах. Побиха ме тръпки. А-р Узунов

продължаваше да стои с наведена глава. Не реагираше. Аз също. Мълчах. Зави ми се свят - може би от кръводаряването. Не! Вестта беше ужасяваща. Бяхме контактни с болест, причиняваща адско страдание. Тя се предава при ухапване от крълежи или чрез кръвен контакт с болния.

- Сега какво трябва да правим? Отивате си у вас и се изолирате. Най-добре в квартирата на А-р Узунов. Той е ерген, ти си женен. Мерете си температурата седем дни поред - сутрин и вечер. Наблюдавайте се. Пълна карантина! Ако има нещо ... дано да няма, аз всеки ден ще пращам лекари да ви наглеждат и...

- Стига бе, Арехаров - избухва А-р Узунов, - остави тези глупости. То ако стане нещо - спасение няма. Много добре знаеш, че трябва да ни прелеят антитела от преболедали болни. Това може да стане само в Бургас или София. Обади се в Бургас на кръвопреливния център, ако могат да издирят такива болни...

- Добре, но сега си отивайте, изолирайте се и чакайте! - А-р Арехаров нервно се разходи до вратата

Узунов. - Да чакаме...какво. Умирачка ли? - изтърси

Арехаров мълчеше.

- Парапане, ставай да си ходим. Мамичката му и късмет! Поне едни ръкавици купете, бе! Аз съм най-застрашеният! С голи ръце съм бъркал...

Арехаров мълчеше; някак гузно подскачаха малките му черни мустаци. Излязохме като сенки

от кабинета.

- Е, сега какво ще правим? - попитах отчаян.

- Първо, иди кажи на жена ти, че седем дни няма да се прибиращ при нея. Успокой я някак. Баба Нана - хазайката ти, да я пази поне да не е сама. Второ. Ще купим две бутилки ракия, нещо за ядене и - в квартирата ми. Трето - Узунов ме измери тъжно с поглед, - моли се на Господ, ти си вярваш.

- Горе главата! Интуицията ми подсказва, че нищо няма да се случи - казвам го, а гласът ми рони издъннически плачевни нотки.

Колегата махна с ръка и се разделихме. Теглих една люта майна. И ние в хирургията също оперирахме без ръкавици...

Оставих бележка на жена ми. Обадох се на хазайката - баба Нана, че ще отсъствам няколко дни, да пръска против бълхи и да не оставя женчето ми само, щото беше младо и страховито. Взех си няколко книги за четене и грабнах самото си... Майка ми, бог да я прости, беше зашила под хастара медальон на Св. Богородица. Отидох в квартирата на д-р Узунов. Той беше накупил всичко необходимо. На масата стояха две бутилки ракия, чашите бяха налети.

- Хайде, че не мога да пия сам. Наздраве и дано ни се размине...

Гаврътнахме чашите на екс.

Първата нощ беше кошмарна. Изпихме бутилките, но дълго не можехме да заспим. Сакото сложих под възглавницата. Дремех в полунесвест, а Узунов цяла нощ чисти ловната си пушка. Направи и няколко патрона. Беше извадил някаква теглилка

и преса, с която ги затваряше. Направи ми впечатление, че приготви два патрона бренокета, така внимателно, сякаш изпълняваше ритуал. Накрая ги остави встрани.

- Парапане, ако сме живи, ще те водя на лов. Излизал ли си някога на лов?

- Не!

Започна да ми разправя някаква ловна случка. Слушах до едно време, после се унесох.... Когато отворих очи видях, че пълни двучевката с бренокета.

И се заредиха седем дълги, страховити дни и нощи. Сега е лесно, когато пиша тези редове. Тогава само ние си знаехме какво ни чака. Пиехме ракия. Играхме карти и табла. Не си мерим температурата дори. Колегите ни идваха... Да, ама ни поглеждаха откън. Николай не посмя да влезе. На нас - обречените, подаваха през прозореца какво ли не - алкохол, зеленчуци, бонбони и шокола, пържоли от болничната кухня. Съчувствието им ме трогваше:

- Как сте бе, майнички? - питаха ни със свити сърца.

- Живи сме, държим се. - отговаряхме - Слава богу.

Размина ни се. Оживяхме. Попълних старателно болничните ни листове, намалих заплатите ни процентно, както си е по Кодекса на труда.

Месец по-късно д-р Узунов удържа на думата си и един хубав следобед ме взе на лов. По онова време бяха от диви прасета. А зайци - колкото ти душа сака. Вървим. Той води. По едно време

свали пушката, отвори я и извади от цевите двата патрона. Онези, бренокетата. Сложи ги в патрондаша и зареди други.

- Защо смени патроните? - попитах го аз.

- Те са за едър дивеч - диво прасе, елени, мечки... - и ме изгледа някак особено. - Парапане, знаеш ли, бях ги приготвил... за нас. Няма шега! Виждал съм как хора умират от кърлежовата болест. Ужасна картина, по-добре майка да не те е раждала!

Побиха ме тръпки, същите тръпки от онези дни, които не искам да си спомням никога. Няколко минути стояхме смълчани и неподвижни. Половин час по-късно Узунов удари заек. С лека крачка и в добро настроение се запътихме към дома.

август, 1959
с.Грудово,
Бургаско

ПРИЗНАНИЕТО

В ламет на
доцент Д-р Н.Калев и
г-р Томангелов

Веста, че ще бъде назначен на постоянна работа ме завари неподготвен. Не можех да повярвам. Десет години чаках и се надявах. От 1961 до 1971 бях въртян по чл. 64-ти на временни места до завръщане на титулярите. Е, поне не оставах и ден без работа. И от член на член, взех да се чувствам като хирургическа проститутка. Навсякъде търсен за къртовска работа, после - изхвърлян. Т.е. изпращан на друго място.

Така успях да премина през 18 работни места в околията и града. По това време само един колега беше преди мен по временно заеманите места. Това беше д-р В.П., жена - хирург, която владееше четири западни езика. Десет дни преди да се хвърли под влака, седнали на една пейка в градската

градина, тя сподели:

- Пак съм без работа. За двадесет и първи път ще се наложи да бъда назначавана по чл.64. Нямам сили. Не мога да издържам повече! Идва ми да сложа край на живота си.

Не знаех дали това е било причината или е имало нещо друго, за да изпълни заветната си. Беше учила много години, за да спасява хората

В началото - през месец януари 1971 година, бях назначен на постоянна работа в Окръжна болница. Няколко месеца преди това един достоен и великолепен хирург си беше отишъл от този свят. Той помагаше на всички нас, младите хирурзи, защитаваше ни и ни напътстваше. Той се застъпи още през 1963 година за мен. Тогава - след 6 месеца работа в неговото отделение - той ме извика в кабинета си и попита:

- Утре какъде тръгваш?

- Пращат ме в Секирово... - отвърнах.

Той стана, взе току-що подписаната лично от него характеристика за дейността ми през изтеклите месеци и ме поведе към Окръжния здравен отдел. Влязохме в кабинета на началника, д-р Мишо Даскалов.

- д-р Даскалов, ние нямаме хора, които да поемат спешните ни дежурства. Параланов е вече изграден хирург. Виждам какво е извършил за 6 месеца. Това е само част от оперативния журнал - над двеста оперативни интервенции. Аз не пиша току - така характеристики! Защо го пращате в Балтаджи? Моля ви, не правете тази грешка!

На следващия ден бях назначен на работа в Карлово. Дълги години след това си спомнях за този прекрасен човек и професионалист - д-р Томангелов. Инфаркт бе прекъснал ударите на благородното му сърце - ей тъй, както се разхожда около хижа Здравец. Сега мястото му беше заето от друг брилянтен хирург - доцент д-р Несим Калев.

Започнах работа. О, каква радост беше да видиш в трудовата си книжка, наред с гората от назначения по чл.64-ти, категоричното „*Назначаван на постоянна работа по чл.4-ти от КТ за ординатор-хирург в ХО на Окръжна болница- Пловдив.*“

Четири месеца по-късно, под ръководството на доц. Калев и с помощта на колеги и сестри, оперирах в извънработно време няколко кучета. Експериментирах една моя методика за премахване на рак в stomaxa.

Резултатите докладвах пред болничната колегия, събрана в кабинета на д-р Арсов. Бях се подготвил с необходимата литературна справка, снимки, фотодиапозитиви и пр. Когато свърших изложението си, д-р Томадов стана и каза:

- Колеги, това което направи д-р Параланов, е подвиг!

д-р Арсов ме потупа по рамото, а доц. Калев рече:

- Параланов, при първия подходящ случай аз ще ти асистирам.

Няколко месеца по-късно /бях спечелил конкурса за асистент в 3-та хирургия на ВМИ-Пловдив/ секретарката на отделението ме повика на

165740/2003

телефона:

- Гърсят Ви!
- В слушалката чувам гласа на доц. Калев:
- Парапанов, имам подходящ случай за теб. В сряда ще оперираш.
- В уречения ден влязох в предоперационната.
- Доцент Калев приключваше някаква операция.
- Поздравих го.
- Добре дошъл - санитарят бай Иван ми подава чисто нови одежди - Току що ги изгладих, докторе.
- Измих си ръцете и влязох в операционната.
- Болният беше интубиран и покрит със зелени чаршафи.

Пристъпих към масата. Сестрата попита:

- Доц. Калев, кой ще оперира?
- Длъжна си да знаеш! В програмата е записано.

А-р Парапанов, заповядайте.

И започнах. Случаят беше много подходящ за моята методика. Премахнах целия стомах, който бе обхванат от рака. Създадох нов стомах от тънкокревни гънки. Операцията продължи 3 часа. Бях спокоен и уверен. До мен стоеше, първокласен хирург.

Наложих последния конец на кожата. Край на операцията. Доц Калев ме поздравя:

- Добре! Много съм доволен.
- Операционната сестра попита:
- Доцент Калев, как да запиша операцията в протокола?
- Как така, сестра? Пишете: Операция по метода Парапанов. - и бързо излезе.

Нямах време да благодаря. Стоях зашеметен - моят учител призна методиката ми. Сестрата ми подаде стерилен компрес, за да избърша потта от лицето си и каза:

- Хайде, хайде, не стойте като гръмнат. Знаете ли какво е да ви похваля доцент Калев?

Да, разбира се! Вече наистина знаех. И го почувствах...

ХВАЛА

1979 година - ранна пролет. Събота. Телефонът иззвъня. Беше седем и половина сутринта. Вдигнах слушалката още сънен, защото си легнах късно. Клиниката беше дежурна и последната спешна операция приключи след полунощ.

- Ало, д-р Парапанов на телефона.

- Докторе, ти си на разположение. Пригответи се бързо. Линейката идва да те вземе. В Карлово, в болницата е постъпил младеж на 21 години с две прободни рани от нож в гърдите. Не е никак добре, в момента му преливат кръв.

Още не съм надянал панталоните си и шофьорът на линейката застана на вратата

- Докторе, по-бързо! Момчето умира. С мен е и анестезиологът д-р Тодоров. Волгата е чисто нова. Доктор Станчев я пусна за случая.

Бързо изхвърчахме от асансьора. Още с потеглянето светлините и сирената на линейката злокобно пронизаха утринната тишина. Мигом шосето пред нас се различаваше, стреснати

шофьори с неохота ни правеха път. На излизане от града шофьорът сложи милиционерска палка отпред на стъклото, зае средата на пътното платно и настъпи газта докрай. Скоростта изправи косите ни, лентата на пътя ставаше все по-тясна.

- Не бой се, докторе, колата е като пушка. Може да вдигне и двеста километра, ама нали е още нова... - той превключи светлините няколко пъти на стар москвич пред него.

Не бяха изминали двадесет минути и линейката влезе в карловската болница. Качихме се на бегом.

На операционната маса лежеше почти безжизнено, бледо, с лепкава пот на челото момче, чийто пулс едва се долавяше. Банка кръв беше включена в ръката му. Нямаше време за въпроси. Изкомандавах:

- Кръв - шест банки, три източника! Моля - струйно! Съблечете болния! Кой ще ми асистира? д-р Тодоров! Ти добре, знаеш какво да правиш.

След пет минути да е интубиран, обърнат и готов за отваряне на гърдния кош!

Започна се. Кръвопреливане и на двете ръце. Венесекция на десния крак. Животворната течност се вкарва струйно с помпа.

- д-р Парапанов, кръвното налягане се вдига. Интубирам.

- Добре! Идвам. - Две бързи обливания на ръцете с йод, ръкавици и застанах до болния.

- Скалпел!

Широк дъговиден кожен разрез в седмо междуребрие и гърдният кош се отвори само за

минута. Бликнаха като фонтан кръв и съсиреци.

- Автоматичен екартьор, включете аспирационната помпа...

След кратко, тягостно мълчание, операционната сестра прошепва изплашено:

- Д-р Параланов, гръдният екартьор е счулен!

- Не установихте ли това по-рано?

- Беше завит в стерилния компрес и сега го...

Ужас! Без него не можеше да се разтвори широко гръдния кош и да се работи в дълбочина. Трескаво разсъждавам, досещам се какво да правя и нареждам:

- Донесете незабавно различни по големина неизползвани гаечни ключове! Бързо!

Един санитар изхвърча от залата и след малко се върна с няколко нови гаечни ключа.

- Този и този! - посочвам. - Измийте ги бързо и в леген ги фламбуирайте със спирт, залейте ги с физиологичен серум и ми ги подайте.

Така и стана. Взех един от тях, сложих го в оперативната рана и го извих срещу ребрата. Гръдният кош се отвори. Кръвта се изпомпи, попих с компреса, при което се видяха две наранявания на белия дроб. Огледах и сърцето. Перикардът /сърдечната торбичка/ се оказа едва одраскан от острието на ножа. Какъв късмет! Много малко е трябвало, за да обезсмисли всичките ни усилия.

Заших раните на белия дроб. Кървенето спря. Кръвното налягане „закова „ на 120 мм. Операцията завърши. Сложихме пациента на легло и към гръдната кухина включихме аспирация.

Д-р Тодоров и аз останяхме около час при пострадалия. Уверихме се, че е добре, показателите бяха стабилни. Неусетно бяха изминали пет часа - пет часа на безгранично напрежение и нечовешка умора. Бях уверен, че момчето е спасено.

Вратата на лекарската стая се отвори и се появи счетоводителят на болницата:

- Докторе, нося ви парите за положения извънреден труд. Моля да се подпишете тук и тук. Пет часа по 0.60 лв. - прави три лева на човек.

С д-р Тодоров се спогледахме. Не отговорихме, стояхме смълчани. Нашият петчасов изнурителен труд бе оценен на три лева! Хвала! Дори и да исках да подпиша счетоводната благодарност на държавата, пак не бих могъл. Не можех да усетя ръцете си от умора.

Д-р Тодоров се обърна към шофьора на линейката:

- Тръгваме! И този път карай по-бавно!

Макар животът и трудът на хирурга да са тежки, според мен никоя друга професия не може да донесе толкова дълбоко душевно удовлетворение.

Какво може да се сравни със щастието, което изпитва хирургът, победил в двубой смъртта?!

Фьодор Углов

ОТ УПОР

Селска сватба. В разгара на веселбата Тодор бе прострелян почти от упор. Приятелят му до него, подпийнал, без да иска, извадил пищова за стрелба, но вместо във въздуха, гръмва в корема на Петър. Край на веселието.

Когато го доведеха в спешна хирургия, беше изпаднал в шок. Наредих бързо да го реанимират и влязох да го оперирам. Куршумът бе пръснал вдясно цялото възходящо дебело черво. Коремът му беше пълен с кръв и чревно съдържание. Кръвозагубата беше огромна. Раздробена бе немалка част от крилото на тазовата кост. Наложи се да отстраня част от тънкото черво и да премахна цялата дясна половина на дебелото. Почистих корема с физиологичен серум и го оставих отворен с масивен дренаж. Състоянието на болния бе извънредно тежко. На два пъти се наложи да спирам операцията, заради критичното му състояние.

Петнадесет дни животът на Тодор висеше на косъм. Правехме всичко необходимо, но

перитонитът се овладяваше трудно. Течеше отвсякъде гной, наложи се неколкотократно да промивам коремната кухина.

Всяка сутрин случаят се доклаждаше на рапорта. На няколко пъти търсих началника си за съдействие, но заради заетостта си, той не успяваше да го прегледа. За мен бе от значение ръководителят на клиниката да даде мнението си, че всичко е направено както трябва. Или просто да даде съвет, указание, които да се отразят в историята на заболяването. Още повече, че случаят беше съдебен.

Седях с часове край болния. Виках консултанти, преливах кръв и плазма. Изписвахме силни антибиотици - гама глобулини, гамавенини и какво ли не..... Но състоянието му оставаше тежко. Единствено диурезата беше добра и изхождаше диарични токсични изпражнения. Това малко ме обнадеждаваше.

Всеки път когато напущах болницата, виждах един възрастен човек, измъчен, с уплашени очи. Стоеше до изхода на отделениято по всяко време на денонощието и чакаше.

Сестрите ми казаха, че петнадесет дни стои неизменно като часови на своя пост. Само от време на време се осмелявал да запита :

- Как е Тошко? Има ли подобрение?

Това беше бащата. Цялото му същество излъчваше горест и покруса. Болеше ме за него, исках да му кажа нещо успокоително, но не можех.

На шестнадесетия ден, към обед, той ме спря в

коридора на отделението :

- Докторе, ти си оперирал сина ми, ти се грижиш за него. Може ли да ме заведеш при вашия началник?

- Разбира се - казах. Този ден шефът беше в кабинета си.

Почукахме на вратата му и влязохме.

- Какво има?

- Вие сте началникът - подзе бащата на Тодор измъчено.-Простреляното момче в 23 стая е мой син. Не е добре. Още не сте отишли да го видите. Ще ви кажа нещо. Партизанин съм от четата на Средногорски партизани. Ние останахме живи, благодарение на това, че нашият командир пръв влизаше в боя и излизаше последен.

Бащата изрече всичко това от упор в очите на началника и напусна кабинета

- Как е болният? - заинтригувано ме попита шефът.

- Правим всичко, което е по силите ни, но не върви на добре.

- Бързо събери всички, да видим случая. Реаниматор, интернист, кардиолог, да се явят веднага! И гледай да не се случи нещо с болния...

В следващите дни почистих наново корема на пациента и коригирах ареновете. Състоянието на Тодор започна прогресивно да се подобрява. Температурата спадна, затворих коремната кухина. Започна да става и да ходи.

Бащиният взор, преуморен от безсъние и мъка, просветля и вече ме посрещаше по-спокойно.

Месец след това Тодор се прибра по живо по здраво. Баща му стисна ръката ми за довиждане:

- Знаеш ли, докторе, моето партизанско име е "Смъртта". Ти върна живота на сина ми, ти победи смъртта. Благодаря ти.

Мъжки, от сърце изречени думи - признание от упор.

ЗАРЪКАТА НА ВАНГА

Оперирах тежък случай с усложнена язва на дванадесетопръстника. Освен това болният беше претърпял преди десетина години първа операция на спукана язва с перитонит. Сега се налагаше втора операция заради стеснение, от което не можеше да се храни. Стомахът му беше станал като гайда. Каквото хапне - повръща. Пациентът нямаше друг шанс освен оперативна интервенция.

По време на осъществяването ѝ бях затруднен. Техническото ѝ изпълнение криеше сериозни рискове. Имаше сраствания, които трябваше да се отстранят, за да се осъществи операцията. Налегаше се да отстраня две трети от стомаха по метода на Билрот-2.

При освобождаване на напречното дебело черво, то се десерозира /нарушаване на фината покривка/. Накрая Аренирах широко коремната кухина. Коремната стена -за да може да се затвори добре, я-подсигурих с поставянето на изкуствено полиакрилно платно.

На седмия ден след операцията, по средата на оперативния разрез, се отвори дебелочревна фистула и болният започна да се изхожда от там. С течение на времето на същото място се оформи противоестествен анус.

Макар че животът му беше извън всяка опасност, аз бях притеснен. С немалка тревога му дадох указания и информирах близки му, че се налага втора етапна операция. Трябваше да се ликвидира фистулата и да се възстанови континуитета на дебелото черво. Това можеше да стане едва след шест месеца. Изписах го. Хората си тръгнаха потиснати.

През лятото бях на почивка на Беглика. Един ден на свечеряване пред вилата, в която бях отседнал, една кола спря и от нея слезе моят пациент. Беше в добро състояние, засмян, ръкувахме се.

- Докторе, намерих те! Праща ме баба Ванга. Ходих при нея, разправих ѝ всичко и я запитах дали ще се оправя. Знаеш ли какво ми заръча? Да отидеш при нея, дека те е резал. Па он е много добър и ке му кажеш - какви са тия парцали, дека ти ги е турил укорема? Да ги махне! Да ги махне и ке се оправяш.

Бях изумен. Това, че съм му слагал изкуствено платно, знаех само аз. Откъде знаеше за това и пророчицата?

- Докторе, какви парцали си ми турнал?

Засмях се и му обясних, че е било за хубаво. Определих му дата за края на септември.

Оперирах го с вълнение, всичко протече гладко. Излязах 15 сантиметра от дебелото черво и го

свързах край с край. На четиринадесетия ден, без каквито и да е усложнения, изписах човека да си ходи по живо по здраво.

Той и семейството му бяха безкрайно щастливи. Да си призная, по време на операцията чувствах: баба Ванга стои до мен.

1986г.

Пловдив

НА ДВА ПЪТИ ДО СВЕТИ ПЕТЪР

Колкото и да се опитвам да го обяснявам, няма да мога. Затова ще ви го предам така, както го чух от болния.

Наложи се два пъти едно след друго да давам наркоза на възрастен пациент, тъй като болният изпадаше в клинична смърт. Добре, че всичко преминаваше благополучно. Оживяваше! Накрая трябваше да кажа, че не мога да поема риска трети път да го упоявам, че и да го подлагаме на операция... Казах му да изчака два-три месеца и тогава след съответната подготовка да го оперираме.

Той ме изслуша внимателно и рече:

- Докторе, не ме отлагайте. Така и така съм дошъл, режете. Няма страшно, няма да умра. Два пъти се надигам до тавана и ви гледам какво ми правите.

И той разказва какво сме правили, кой къде стоял, кой е влизал и излизал, как сестрата съборила нещо от операционната маса.

- Знаете ли, че бях горе - казва болният и сочи към небето. Два пъти ходих там и два пъти ме

връщаха... Не ме искат. Казаха ми, че не съм бил готов.

- Бе човече, какви ги дрънкаш? - запитах аз.

- И първият, и вторият път не знам как поех нагоре. Беше ми едно леко, приятно. Летях и се въртах ей така - и показа с пръст. Наближавам едни светлини, око не ги е видяло. Каква красота, братче, не мога да ти я опиша! И всичко плува сред цветя... Изведнъж един белобрад старец, ама ей с такава брада, ме спира и ми вика: "Я се връщай веднага! Няма те още в моя списък." Гледам го аз учудено. Ами сега каво да правя? Ако питаш мен, толкоз ми беше хубаво, че хич не ми се слизаше. Връщам се. Този път се въртя в обратна посока и ... Събуждам се, отварям очи. Видях те и казвам: "Е, върнах се". А ти: "Хубаво си се върнал. Да знаеш закъде се беше запътил? Стой сега тук и не мърдай".

Гледах го, гледах го, па се засмях: ама че шегаджия!

Три месеца по-късно го оперирахме. Понесе леко операцията и упойката.

Когато се събуди, каза:

- Ей, Докторе, знаеш ли, този път никъде не ходих...

ЛЪЖЛИВО УСПОКОЕНИЕ

Точно в 16.30 часа минавах визитация в отделениято. Бях дежурен. В шеста стая, първо легло, заварих феерично малко момиченце на 3-4 годинки - нагиздено и издокарано. Встрани от него седеше млада жена, облечена с хубаво кожено палто. Като ме видя, тя се изправи.

- Кого чакате? - попитах.

- Ние сме изписани. Детето беше под наблюдение за остър апендицит. Доктор Н. по обяд ни каза да си ходим, но мъжът ми е учител в Тополово и закъснява. Всеки момент трябва да пристигне.

- Добре, да видим детето! - знаех, че това страдание е коварно и интуицията ме накара да опипам коремчето му.

- Няма нужда! Д-р Н. е категоричен - забеляза майката отегчено.

- Е, другарко! Няма лошо в това да го видя и аз! - отвърнах.

- Да не го разплачете! - помрачня гласът на

майката.

Детето ме гледаше уплашено с големите си очи, но послушно легна. Опилах коремчето му. То изплака. Бях сигурен, че симптомите категорично сочат за напреднал възпалителен процес на апендикса.

- Детето трябва да бъде оперирано незабавно! - отсякох твърдо.

- Но как така! Аз не давам! Вие просто го докоснахте и направо...А, не! Нека дойде мъжът ми - завайка се жената.

- Добре - казах аз и продължих визитацията си.

Половин час по-късно изложих опасенията си на бащата. Настоях детето да бъде оперирано.

- В противен случай трябва да подпишете, че отказвате операция!

Той отстъпи. Жена му обаче се развика :

- Ако се случи нещо на детето ми, ще отговаряте, докторе!

Не можех да йсе сърдя - нали все пак е майка.

Събрах спешно екипа. Извадих апендикс пълен с гной, дебел колкото палеца ми, малко преди да се спуска. Сложих го в едно легенче и го показах на разтревожената майка. Натиснах го с пинсетата и потече гъста гной.

Жената прегърна съпруга си и неудържимо се разплака.

- Детето е било в лъжливо успокоение -започнах аз. -Коварно състояние, което често може да заблуди и най-опитния хирург. И то точно в момента, когато възпалителният процес напредне. Крайните

нервни окончания се разпадат и болката намалява. Коремът се успокоява, няколко часа след това апендиксът се спуква. Перитонит....Това състояние се нарича лъжливо успокоение. Опитната ръка на хирурга е длъжна да го долови и да отстрани апендикса.

Години по-късно ме поканиха на сватбата на момичето. Беше израснала красива и елегантна млада дама. Поглеждаше ме радостно, а майка й сияеше от щастие.

1974г.

ЖИВ ЛИ Е ТАТКО?

1975 година. Привечер. Слънцето току-що се е скрило. На запад пълят облаци. Студено смрачаване.

Главният агроном на село Труд се прибира в Пловдив. Моторът му, ИЖ-250, ръмжи по шосето с висока скорост. Фарът е запален. Дърветата глъхнат в спускащия се сумрак.

Внезапно насреща се появява летяща лека кола, също с включени фарове. И точно при разминаването моторът връхлетява върху една конска каруца, която се движи пред него без фенер. Катастрофа!

Докараха пострадалия с много тежка гръдна травма и предностраничен гръден капак. Едва дишаше. Лицето му бе подпухнало, посиняло, безжизнено. Пулсът-слаб, кръвното налягане - почти не се долавя.

Нямаше време за губене. Още в амбулаторията се наложи изтегляне на гръдния капак, като прекарах дебелите найлонови конци под ребрата. Фиксирах ги

на тежести и ги оставих да висят на стойка. Едновременно с това започнах реанимиране. Състоянието на болния се подобри. Налягаше се обаче гръдният капак да се фиксира в операционната. Четири дни по-късно, в 9 и 30 часа, болният потегли към операционната на количка. Анестезиологът вървеше до него и поддържаше тракцията на гръдния капак. При малко отпусчане пациентът посиняваше от задух.

В коридора количката бе присрещната от възрастна жена и две жени с момиченце на около 9 години.

- Татко, как си? - попита момиченцето и съзлите му ръкаха по бузите. Двете жени се хванаха за количката и бавно пристъпваха.

Пострадалият направи опит да ги успокои, но само изфъфли и ги хвърли в още по-голяма тревога.

Аз се измих и зачаках да бъде въведен в упойка. Анестезиологът беше неспокоен. Имаше за какво. Пациентът още с интубирането изпадна в клинична смърт. Сърцето му спря да бие. Веднага взех решение и бързо отворих гръдния кош. Започнах директен масаж на сърцето.

Виждали ли сте ударена, паднала на земята птичка как умира с трепкащи криле? Така беше и със сърцето на моя пациент. То бе отпуснато и само по двете предсърдия преминаваха фибриларни потрепвания.

Взех сърцето в ръцете си и започнах да го притискам, така че да наподобявам сърдечни удари.

Много поети са писали стихове за сърцето на

любимата, но кой от тях е държал в ръцете си издъхващо сърце с надеждата да му върне искра живот, да заудря наново?

Аз го държах, слагах лекарства, милвах го и се молах безмълвно да заработи. А то затупти, затупти и току спре... Двете просълзени очи на детето бяха пред мен, горяха ме като живи въглени. Молеха ме да спася живота на баща му.

Минутите течаха - 4,5,6....10. Уви! Сърцето не заработи. Смъртта злорадстваше. Бях потресен, оборен от жестока умора.

- А-р Парпанов, спрете! Няма смисъл. Зениците отдавна са трайно разширени. Направихте всичко каквото трябваше - чух като в просъница гласа на анестезиолога.

Спрях да масажирам сърцето.

Десет минути по-късно напуснах операционната. В коридора ме чакаха близките на починалия. Момиченцето се спря пред мен, погледна ме с прелели от надежда очи:

- Чичо Докторе, жив ли е татко?

Наведох се и го прегърнах.

КОНТРОЛЕН ПРЕГЛЕД

Вратата на кабинета се отвори, показа се засмян мъж.

- Здравей, докторе! Позна ли ме? - извика весело той.

- Хм, не мога да си спомня...

- Как така бе, докторе? Ти маясила ми оперира по английската метода. Екстра съм вече. Направил си ми халката като ликьорена чашка...Идвам на контролен преглед, както поръча.

- Е, тогава сваляй панталоните! - нареждам аз.

Много добре си го спомням. Имаше външни и вътрешни хемороиди, цепка на ануса. И името му помня, и къде живее дори...

Пациентът се качва послушно на масата, сваля панталона, застава в коленно-лакътна поза и цъка:

- Ама как може да не ме помниш?

Аз внимателно проверявам какъв е резултатът от моята интервенция и небрежно възклиждавам, като се правя на изненадан:

- Ти ли си, Пешо? От Три водици, нали ? Много

си добре, ставай!

Пешо изумен ме оглежда:

- Докторе, бе, как можа? Толкоз ли ми е калпав сурата? По него не ме позна, ами по задника...

- Така е, момче. Ние помним хората по работата, която сме свършили...

Петър се сбогува с мен, излиза. До слуха ми достигна неговия глас в коридора:

- Голяма работа е тоя доктор! Видя ми задника, дето бе оперирал и ми позна и името, че и селото дето живея.

СЛУЧКА-1

Доктор Манева, завеждащ рентгеновото отделение на болницата, отправя гореща молба към доцент Попов:

- Много ви моля, моят вуйчо лежи при вас в 26-та стая. Оперирайте го вие! Стаята в момента я води един специалист и се натиска той да го оперира. Вкараха го в хирургията с голям зор, но с уверението, че вие ще го оперирате. Само заради вас се съгласи да постъпи.

- Д-р Манева, не се тревожете. Утре ще го оправим. Ще го запиша пръв в програмата.

На следващия ден към 11 часа оперативната програма бе изпълнена. Доцент Попов бърза за една консултация в детска клиника. В една от алеите между болничните блокове го присреща доцент Панайотов.

- Колега, закъде си се разбързал?

- Викат ме за една консултация. Бързам, че имам и лекция.

- Мога ли да ти съобщя три новини? Две лоши и една хубава.

- Започвай с лошите!
- Първо, не си оперирал тази сутрин вуйчото на а-р Манева, а болния на съседното легло.
- Как така?!
- Ами така ще. Но това не е най-лошото. По-лошото е, че специалистът е оперирал вуйчото, но вместо болната страна, оперирал го откъм здравата. И хернията си стои.
- Не си прави шеги, колега!
- Е, не се тревожи де. Ела да пием по едно кафе. Нищо лошо не се е случило.
- Какви ги разправяш бе, Панайотов? Какво ще кажа на Манева?
- О, тя вече знае...
- Мале мила! Кажи за къде бях тръгнал?
- Първо да пием по едно кафе.
- Чакай! А хубавата новина каква е?
- Ами тя е, че вуйчото е доволен от операцията. Убедихме го, че ще трябва да се оперира и от другата страна. Той е съгласен, ако ти извършиш интервенцията.
- Има си хас и тоя път да стане беля. Ти ще му даваш упойката.

СЛУЧКА-2

Към спешна хирургия придружител бута количка, на която лежи брат му с остър апендисит.

Вратата на операционната се отваря и санитарката вика:

- Кой е с апендисита?

- Аз! - казва придружителят.

- Влизай!

И той влиза. Докато се усети, събличат го, обръсват го и - на масата.

- Ама...

- Няма ама, хайде, че бързаме. Имаме още пет случая.

Наркоза. Операция. След 30 минути го извеждат на количка.

В коридора до вратата на операционната стои брат му в количката и се вглежда в току-що оперирания.

- Ей, брат ми! Даде ли съгласието си да ме оперират?

- Дадох го. Вече можеш да влизаш - отговаря усмихнат братът.

ИЗПИТ

В памет на професор Станишев

Той държеше всички да присъстваме. Цялата група сме в кабинета. Изпитваше по азбучен ред Горко на последния.

Изпитът върви мудоно.

- И така - казва професор Станишев на студента седнал пред него.- Вие говорете за корпус калозум /бел.авт.: мазолесто тяло в основата на главния мозък/.

Колегата започва:

- Корпус калозум се намира от двете страни на члена и е едно пещеристо тяло, добре кръвоснаб...

Професорът го прекъсва:

- Колега, за какво става дума?

- За корпус калозум /явно колегата се бе заблудил с корпус кавернозум на пениса/.

- Извинете, на какъв изпит се явявате в момента?

- На Централна нервна система - не загрява

студентът.

- Добре! Само не ми е ясно защо бъркате горната глава с долната?

/„Шах“ - положението стремглаво отива към „Мат“/

Към професора се приближава главният асистент и му пошепва нещо на ухото.

- Да? Е, тогава е излишно - въздъхва Станишев и се обръща към студента:

- Колега, ще ви спестя труда да се явите повторно. Пиша ви среден с три минуса.

Колегата си тръгна като попарен.

В късните следобедни часове повечето от половината бяхме изпитани. По едно време чухме хъркане. Някой блажено спеше. Тотко, по прякор Диза, иначе добър студент, бе сложил кротко глава на чина върху листовете, на които беше писал нещо.

Всички изтръпнахме. До професор Станишев стигнаха звуци.

- Някой от нас прави опит да събуди хъркащия колега. - Професорът вдига ръка. - Не го стряскайте, явно така владее материята, че е напълно спокоен. Тихо, не го будете, дайте книгката му...Пиша му отличен 6+. Това е най-заслужената оценка, която съм поставял някога.- Професорът вписа оценката в студентската книжка, отиде до спящия и леко го побутна:

- Честито, колега! Представихте се отлично! - хваща го за ръка и го изпраща до вратата.

Вън в коридора чакащи студенти питат Тотко:

- Тотко, какво ти се падна?

- Не помня. Бях заспал, Мицо ме събуди и ето на вижте... - Тотко подава бележника си на невярващите студенти.

1954г.

ПОД УСМИХНАТИЯ ПОГЛЕД НА ВРЕМЕТО

1971-ва година беше щастлива - спечелих конкурса за асистент в Хирургична клиника. Бях назначен, втурнах се да работя, да покажа какво мога. С Божия помощ за 2 години публикувах 25 научни труда. Подготвих дисертация. Като научен ръководител на кръжока по хирургия, проведох с мои студенти редица експерименти върху животни. Предложих и нови оперативни методики. Една от тях по-късно бе включена в учебника по оперативна хирургия, издаден под ръководството на професор Дерижан.

Беше месец април 1973 година. В секция „Експериментална медицина“ кипеше надгравара. Първа награда за научна разработка бе присъдена на моя хирургичен кръжок.

Обзе ни неопикуема радост. Професионалните

умения растяха и даваха плодове. Доиде предложение - докладът да бъде прочетен на симпозиум в Люблин, Полша.

Беше топъл месец - тревите растяха, огрени от ярко нежно слънце. Животът канеше хората на труда, на човешки радости. И ето го денят - трябваше да замина за Полша. Вънувах се. Заех се да подготвя късометражен филм, който да онагледя научния доклад.

Този ден никой не ме потърси. Странна тишина легна около мен. Разчу се - за Полша заминава комсомолският секретар на учебното заведение. Той не бе взел никакво участие в експерименталната разработка на темата.

Мълчах, ходех назад - напред и се питах: но как стана така, защо ме подмениха? Толкова мъки бяха, толкова надежди. Не се и усмихнах дори, когато чух, че нашият доклад, нашата научна разработка е удостоена в Полша с награда.

Бяха ме пренебрегнали. Горчивият хап трудно се преглъща.

Показаха ми пръст - ти, Драги, ще работиш и изобретяваш, ама ще си траеш в кюшето, нямаш място по разните форуми.

"Благодарностите" следваха неумолимата си логика.

Месец май, 1977 година. Запролети се, птича песен се разнесе от разлистените дървета.

Повикаха ме пак, казаха ми: по случай 25-та годишнина на научния кръжок трябва да подготвиш юбилейна сесия.

С няколко мои студенти организахме и подготовихме доброто протичане на сесията. Надойдоха много гости - повечето мои бивши възпитаници, членове на научния кръжок. Над сто души почетоха сесията. Бяха изнесени 30 доклада. Срещнаха се позабравили се колеги, стари приятели, станали вече опитни специалисти. Прегръдки, съзвизии в очите, обещания за нови бъдни срещи.

Банкетната зала бе препълнена. Хубавият празник отпусна сърцата. Ръководителят на клиниката откри банкета с прочувствено слово. Той дори не спря очи на мен, на моите сътрудници, а се обърна към партийния отговорник - той току - що бе назначен за асистент. На това момче бяха изказани думи на признателност, похвали, ръкостискания. Партийният отговорник се разкламя наляво и надясно, цъфтеше като майска китка от гордост.

- Доктор Странски, почакайте!

Дама мои студенти, кръжочници, се опитаха да ме спрат. Бях се насочил към вратата. В сърцето ми бушуваше протест. Пак ме пренебрегнаха. Ще се трудиш, ще произвеждаш и ще мълчиш. Заслуги никога няма да ти се признаят. Ти си само инструмент за производство, за идеи, за успех, който се полага другиму.

Как ще се оцелее, Господи? Къде да отида? Усилията ми отиват на вятъра, навсякъде злоба и непризнателност.

Вземи се в ръце, не отпадай духом, съветваше ме един глас. Бъдещето е пред тебе.

Ами, пред мен. Попитай асистентчето-активист какво мисли по въпроса. Ние ще бъдем поредните стъпала, по които ще се изкачват партийните кариеристи.

Вътрешно кипях, но мълчах. Тогава само едно ни бе разрешено - да мълчим и да се покоряваме.

И търсех утеха в работата си, така болката се разсейваше.

Бях много млад. Младостта устоява на всякакви трудности, макар че обидата оставя белег в душата. Реших да действам, да покажа характер.

Отидох в експерименталната зала. Искях да подготвя следващия опит с морски свинчета.

- Какво да ви правя? За чий кеф да експериментирам с вас? Хайде, милички, пускам ви на свобода.

Изнесох ги в една кошница вън, пуснах ги в тревистата леха. Животинките се разшаваха, плъзнаха, невярващи на подарената им свобода.

Върнах се отново в залата. Клетките, в които кротуваха свинчетата, зееха отворени, празни. Стори ми се че са доволни.

И аз бях доволен: Стига експерименти.

Един ден шефът на клиниката ме повика в кабинета си.

- А-р Странски, какво става с Вас? Забелязвам, че научната ви активност решително се занижава?

- Сега съм съсредоточил вниманието си върху дисертацията. Знаете, че трябва да хвърля много усилия, за да я подготвя и защита - рекох аз.

- Не, така не бива. Всичко следва да върви пара-

телно и регулярно. Трябва да съчетаваме нещата. Нещата!

- Разработих над 15 теми с моите студенти, някои от тях дадохте за дисертации на колеги. Чувствам се изтощен и изчерпан... Моля да ме изпратите няколко месеца на специализация по хирургия. Искам да усвоя повече опит, да усъвършенствам уменията си... Знаете ли, достатъчно е да видя една операция и мога да я възпроизведа след това в детайли.

- Значи така?! Специализация? Добре де, ще помислим. А сега върви...

Излязох. Дали ще уважи молбата ми? На другия ден отново ме извика.

- Измислих, Странски. Реших да те пратя в Генерал Николаево или Панагюрище. Ставаш завеждащ хирургично отделение.

Излязох слисан. Никой не искаше да се съобрази с волята ми. С моите желания. Плодоносният устрем на пчелата завършваше в гърнето с казан.

Къде бях стъпил накриво? Защо копнежът да служа почтено, да спасявам човешки животи, да връщам усмивките на хората се разбиваше във вънломома на нечий кариеризъм?

Споменът ме върна в миналото. 1966 год. Бях издържал изпита за специалност в ИСУЛ-София. Доцент Тасев ми връчи дипломата. Беше усмихнат. Стисна ми ръката и каза да се отбия в кабинета на професор Дерижан.

Какво ли искаха от мен? Капацитетът с благообразен вид ме покани да се отпусна на стола до него.

- Колега, предлагам Ви да заемете асистентско

място в моята хирургия.

Замислих се. Някаква свенливост ме обзе. И може би против волята си продумах:

- Не мога, професор Дерижан, имам друг ангажимент.

Казах го и не вярвах на отказа си. Защо не приех? Защо ритнах къмета си? Ама че наивник, ама че глупак... Хак ти е сега да патиш от доморасли кариеристи, чиято заслуга е, че са членове на партията.

- Съжалявам - каза тогава професор Дерижан.

Вървах по коридора потиснат и мрачен. Върху ми налетя асистентът, който все още беше и партиен отговорник:

- Странски, ти защо не си се абонираш за "Работническо дело"? Предупреждавам те, ако не го направиш в срок, ще те докладвам на партийното бюро.

Залепих гръб на стената. Пред очите ми изплава благообразният професор Дерижан. Чух думите му: "Съжалявам, момко, изборът си беше твой!"

Идеха дни, върволица от дни, над които щяха да падат мрачните облаци на непризнателността. Те все пак щяха да се пръснат под усмихнатия поглед на времето, защото над всичко ще свети човешката благодарност. Аз мога, аз съм силен - рекох си тогава, - бъдещето ще покаже какво умеят ръцете ми и на каква обич е способно сърцето.

1977г.

Пловдив

ДОКТОРЕ, МОЖЕШЕ ДА СТАНЕШ ИЗВЕСТЕН

При мен дойде пациент с огромна гуша. Рядко бях виждал такава големина.

- Докторе, идвам при тебе, защото ми казаха, че само ти можеш да ми помогнеш.

- Как така само аз? Много колеги биха свършили моята работа.

- Да, ама като ме прегледат и разпитат, деликатно ми отказват.

- Къде си ходил?

- В София, в Стара Загора. И тук, в хирургиите... Преглеждам го. Пипам гушата - тя се спуска и зад гърдната кост. Но има една благоприятна подвижност и преценявам, че може да се оперира. Вадил съм подобни гуши. Още повече, че гласът му е ясен, няма съмнително прорастване към възвратния нерв. Е, има си рискове, но при коя ли операция ги няма.

- Донеси всички изследвания, ще направим някои

допълнителни и решавай кога ще постъпиш.

- Днес е петък, в понеделник пристигам.

След постъпването му реших да го оперирам в сряда. Зор работа се оказа. Извадих гушата и я преглегах на везната - цели 750 грама.

Всичко премина гладко. Изписах пациента на осмия ден.

Един месец по-късно той пристигна в кабинета ми и не можах да го позная. Подмладен, с източена елегантна шия, на която не се виждаше никакъв белег.

- Здравей, докторе! Идвам за контролен преглед.

Преглеждам го, пипам шията, цикатрикса - няма никакви уплътнения, всичко е нормално. Накарах го да произнесе няколко високи звука, няколко ниски и му казах:

- Браво, всичко е наред. Гласът ти е нормален.

- Първо, браво на тебе. Второ, ако не беше запазен гласът ми, щеше да станеш много известен.

- Как така?

- Много просто, говорител съм на радио Пловдив. Представяш ли си какво щеше да стане?

- Защо не ми каза предварително?

- Ако ти бях казал, може би нямаше да се съгласиш да ме оперираш.

Леле - мисля си. Какво чудо щеше да стане, ако му бях пернал нервус рекуренс. Щеше да прокънти целия Пловдив, че и областта...

Но това беше най-малкият дерт. Представяте ли си? Сутринта по радио Пловдив съобщават:

- Уважаеми слушатели, една неприятна новина.

Нашият колега, водещият говорител на радио Пловдив бе опериран от д-р Парипанов, 3-та хирургия, от гуша. По време на операцията той прекъсва възвратния нерв и гласът му напълно се изгубва. Сега той подава жалба за нанесена.....и т.н. и т.н.

И двамата се смеем.

RUPTURA PENIS

Необичайно заглавие. Но малко ли необичайни неща се случват на този свят. Не знам доколко е редно, тъкмо когато си седнал да вечеряш и телевизията започне да те залива с реклами на препарати за миене на тоалетни, кондоми и дамски превръзки. За другите чудесии, които се показват по телевизията и медиите не ми се говори. Може би така трябва да бъде, щом искаме да влезем в Европа. Изумяват ни пищните сватби на гейове, които се целуват, заклевайки се във вечна вярност. Казват, че Александър Велики имал набор от такива двойки - Тиванската армия. Най-страшната. А в Анадола по въпроса се работи традиционно от стотици години. Така, че Западът не може да ни изплаши. Ние го плашим. Разправих един виц в Германия за българина, който сайдисва жена си 3-4 пъти на ден. Фрау Мюлер се обърна към една наша българка:

- Госпожа Невена, това възможно ли е?
- И още как, през ден - през два. Че и всеки ден -

отвърща нашенката.

- Невена, вие българките трябва да сте щастливи жени. Нашите мъже - един-два пъти месечно се сещат - въздъхнала немкинята.

Но да си дойдем на думата. В един балнеосанаториум си лекувах дископатията. Една сутрин към 10 часа бях повикан в кабинета на главния лекар. При него беше и главната сестра. И двамата бяха намръщени.

Встрани до вратата, във фотьойла, се е бе свил някакъв дядо.

- Колега, много съм ядосан. Ще ги изгоня и двамата. Как може - ето на, питай го. Ти си хирург, гледай го и кажи какво да го правим!

- Бре, рекох си - какво ще да е това чудо?

- Дядо, как ти е името?

- Ставри, чедо.

- Какво има, дядо, какво се е случило?

Главната сестра се взира в прозореца и трепери от гняв.

- Докторче - започва бай Ставри, - отивам аз значи тази заран в калолечението и лягам на масата.

- Е, и?

- Ами бяхме сами, нямаше никой по това време и двамката със онази от калта, какво да ти кажа - стана тя една...- и дядо Ставри си свали пижамата. Господи! Членът му се беше подаул като патладжан, кръвоизливът му бе обхванал слабните и горните части на двете му бедра. Ясно - това беше руптура пенис. Най-често се случва при млади хора. Когато са превъзбудени - членът се пречупва,

пещеристите тела се разкъсват и се образува голям хематом.

- Абе дядо, на колко лазарника си?
- Срам ме е да ти кажа. Вчера навърших 76.
- Моите уважения. Какво си работил?
- Земеделие, сине, какво друго. На къра работа много, от 5-6 години паса овцете.
- Какво обичаш да си похалваш?
- Всеки ден, докторе, по една голяма купа овче кисело мляко. Вечер, салатата от домати и ракийца.
- Зимска - кисело зеле с шарлан, червен пипер и голяма буца сирене. Запивам ги с маврудово винце.
- Аз си го правя. Това е всичко. Е, докторе, дали ще се оправя сега?

Обърнах се към завеждащия:

- Жената от калолечението е ваш проблем! Дядо Ставри ще остане още 15-20 дена в санаториума. Давайте му кръвоспирации и обезболяващи, натриев бробатум, силна храна! Сестро, вие имате грижата за това! Сега отведете човека да си легне и моля по-деликатно се отнасяйте с него.

- Сполай ти, докторче! - започна старецът. - Ама какво ще кажа на бабата гато ме изпишат? Как ще я гледам в очите?

Аз го потупах по рамото и го съпроводих до вратата.

- Ще се оправяш, дядка! Няма страшно! Ще дойда да те видя.

Главната сестра беше възмутена. Завеждащият, учуден и смутен, ми подаде историята на заболяването.

- Колега, пишете!

Написах една съдържателна консултация. На излизане от кабинета рекох:

- Колега, да не го изпишете преди да се е оправил. Той може като нищо да заведе дело за оказан сексуален тормоз и да ви съди за телесна повреда...

Седмица по-късно си тръгнах. Дядото се възстановяваше бързо. Всички лекари се отнасяха с особено внимание към него, особено средният медицински персонал.

Та иде ми пак да се върна към рекламите. Нашата

е: „Хора, консумирайте редовно българското кисело мляко, овче сирене и пийте станимашки мавруда! Така ще имате възможност и на пределна възраст да си счупите ... рекорда!“

БЕЗ ОТГОВОР

Изнасял съм много доклади и съобщения на научни семинари, конференции, симпозиуми и лекарски колегиуми. Няма въпрос, който да ми е бил задаван и на който да не отговоря.

Но веднъж ми се случи така, че изпаднах в голямо затруднение. На един въпрос не намерих задоволително обяснение. Дъхът ми спря, не можех да поема въздух.

Беше лятото на 1964 година. Оперирах 11 случая с аденом на простатната жлеза по метода на Харис - Харинчак. Той се състои в изваждането на аденома, хемостаза, поставяне на катетър и затваряне на пикочния мехур.

Всички операции протичаха гладко. Болните се изписваха между 11-14 ден. Наложих се да докладвам на поредния научен лекарски колегиум. Зададох ми сума ти въпроси и изведнъж - най-мъчният:

- Колега, а как става тази операция при жените?
- Какво?! - бях безкрайно учуден. Един лакът се

заби в междуребрието ми.

- Ш-ш-т, прелитай ниско! - пошепна на ухото ми доцент Ангелов. - Не взимай отношение по въпроса.

И аз прелетях толкова ниско, че наведен над масата, изгубих ума и дума. Нямах сили да отговоря.

ШАМПИОН В НИГЕРИЯ

Това се случи в Нигерия, град Кано, през лятото на 1984 година. Горещина. Дървото Матуя батури е отрупано с ярко червени цветове. Матуя батури, според наречието на племето Хауса, значи - "Смъртта на белия човек" или по-точно на одрания, човека без кожа. Неговите цветове се появяват само в най-знойните дни на месеца. Задухът беше непоносим. Въздухът пареше. Ноздрите горяха, напукваха се. Този ден, като лекар на една българска група елмонтажници, прекарващи електричество на няколко населени места в Северна Нигерия, бях закупил необходимите лекарства и медикаменти и бързахме да се прибирем. Шофьорът си тананикаше и изстискваше с усилие докрай възможностите на едно разнебитено Пежо-503. Нашият лагер - на "Елпром комплект към пани", се намираше в южните покрайнини на Кано - там, където Кацина рот свършваше и започваше саваната. Пътуването през града беше мъчително. Утежняваше го не само адската жегата. На по-големите кръстовища се образуваха страхотни задръствания. За да прекосиш

Кано, този почти четиримилионен град, втората столица на Нигерия, трябва да изминеш около 50 километра. Длъжен си да понесеш всичките несгоди - мръсотия, прахоляци, зловонни изпарения, целият град смърди на урина. Хората, както си вървят, клякат по средата на улиците и булевардите, и се облекчават. Спреш ли за малко, веднага те заобикалят и нападат върволица от просяци, сакати, прокажени, голи и полуголи, с гноящи рани. Трети свят!

Ето защо с голямо облекчение завихме в уличката към нашите офиси. Паркингът бе чист. Влязохме шумно през отворената врата и събудихме заспалия пазач Ибрахим, чийто лък и стрели се въргяха до краката му. Спряхме на празното място - пространство между четирите сгради. Направи ми впечатление тъпата, която пъплеше из двора.

- Какво става тука, да няма спешен случай?

- Няма!

Слизам от колата. Към мен пристъпва Даньо от Разград.

- Хайде бе, докторе, чакаме те !

- За какво?

- Ами докато беше в Кано за лекарства, ние ти уредихме една боксова приятелска среща с шофьора на Бинин Куау - Ричард. Той е бил състезател седем години в боксовата лига на Нигерия. Ти нали каза, че си бил боксьор, та решихме така, показано де... - И той размаха юмруци във въздуха. - Един приятелски двубой - тъй де, за кеф на публиката...

Хак ми е, си рекох. Кой ме караше да се хваля, че съм бил някога боксьор... Тия зевезеци само това са чакали

- Каква е тази папач тук? - питам учудено.

- Ами Ричард се обадил в махалата, че ще се боксира с теб и те заприиждаха. Леле, бая народ се събра... и Аладжи Мадуго е тук.

Чак сега видях Аладжи Мадуго - възпълен негр, облечен в аладжейка със сребърни нишки; седи на един фотьойл, а някакъв дребосък държи чадър над главата му.

В същия този момент към мен се приближава негр, с една глава по-нисък от мен. Ама с мускули на културист. Това беше въпросният Ричард. Мале, изстенах аз, тоя ще ме размаже.

Опитах дипломатичен ход.

- Сега не мога! Имам трима души с малария, трябва да ги видя, да им раздам лекарствата.

- Докторе, и тримата пият джин горе. Нищо им няма. Дайте малко зрелище с Ричард. Леко, без силни удари. За густо на публиката.

Сега забелязах, че всички работници бяха надошли да гледат сеир. Някои навивачи нарочно започнаха да нахдават:

- Пет найра за Ричард!

- От мене - пет за доктора!

- Десет за Ричард.

Една година, откакто бях лекар на българската група. Познавах дяволиите им, но ето че ме изпързалиха... Браво! Много хубаво. Знаех, че ако се измъкна, ще стана за кепазе. Притъмня ми. Този

път не беше само от жегата...

- Добре - рекох. - Ричард, ти акъл имаш ли? Защо си се хванал на въдицата им? - мъмря аз боксьора.

- Иес, йес, мастър, но проблем - бабу магана /няма проблем на хауса/.

- Какво ти няма магана бе, негро, магана е за мен. Остана да ме осакатиш.

Оня се пули, нищо не разбира.

Заведох го в амбулаторията. Давам му два големи бинта и памук и му казвам:

- Лисън ту ми - слушай ме добре! Няма да се биеш със стиснати юмруци. Ще се биеш леко, ей така - показвам му нагледно. Само така. И му нанасям леки удари, за да разбере. Ъндърстенд?

- Йес, мастър, бабу магана.

Сложихме памук на ръцете и навихме бинтовете професионално. Съблякохме се до кръста. Аз преметнах една хавлиена кърпа през врат и се запътихме към тъпата. Сто души, ако не и повече ни посрещнаха с овации:

- Иауа, иауа. Докторе, пусни му кръвчица!

До Аладжи Мадуго на стол стоеше и биг боса. Той ни замахна с ръка.

Обявих регламента:

- Ще се биеш до отказване. Без рефер! Никакви рундове. Без почивка. Спиране на играта с коленичене и тулане по земята с дясната ръка.

- Иауа! Иауа!

Пъстрата публика направи широк кръг около нас. Застанахме в средата на площадката.

- Разбра ли как ще се биеш?-обърнах се към

съперника си:

- Иес, мастьр - каза Ричард..

Нищо не беше разбрал. Ударихме си ръцете и отстъпихме по две крачки назад. Ричард застана в боксова стойка, а аз със спуснати ръце финтирах с краката. Чак сега забелязах, че ръцете му са къси. Той се мъчеше да ме приближи, но аз го държах на разстояние с лявата си ръка. Разменихме си няколко удара и изведнъж забелязах - очите му се наливат с кръв. Взеа да гледат свирепо като очите на онези черни биволи от резервата Янкари. Явно се ядосваше, че не може да ме достигне и започна да прави все по-често опити да се вклини в мен. Аз го избягвах, отдръпвайки се вляво и вдясно, като му нанасях леки удари в лицето. Усетих, че вода боя. Ричард не беше техничен боксьор. Движенията му бяха лесно предвидими и аз парирах ударите. С леви прави удари системно запушвах носа и очите му.

Изминаха няколко минути. Публиката ревеше. Ричард не успяваше да ми нанесе сериозен удар, но усетих, парирайки ги, че станаха потресени и силни. Трябваше да внимавам. Но какво да внимавам, той нямаше умора! Започна да налита като ураган. Финтирам, бягам, нанасям удари, едното му око се затвори. При една негова атака се спънах, подгънах крак и лявото му кроше на мига ме порази зад ухото. Същевременно един къс удар с дясната ръка почти ми изкара въздуха. Спрях да се движа и с дясната ръка му замахах заканително да внимава, защото играта загрубява.

удара зад ухото ми. Но той нищо не виждаше. Едното му око затворено, другото налято с кръв. Святкаше като на диво животно.

И стана нещо, което не очаквах. Той се засили към мен, направи лъжлива крачка, аз се подведох и с дясната ръка ми нанесе коварен, силен удар в областта на сърцето. И то спря! Да, сърцето ми спря. Аз се отдръпнах назад, почувствах, че ми прималява и ще падна. Опрях се в публиката, която не разбираше какво става в момента и ме изхвърли по средата на импровизирания ринг. Това сякаш ми помогна. Сърцето задейства, започна да бие с прескачания. Ударите му чувствах чак в грлото си, но то бързо влезе в ритъм. Аз само избягвах налитанията на негъра. Той усети, че нещо бе станало с мен и напираше неудържимо. Обзе ме страшен яд. Та това негро действително нищо не беше разбрало. Ще ме пребие. Стиснах зъби и юмруци и започнах да му нанасям серия от удари. Той се стъписа. Заотстъпва, но ръцете ми бяха достатъчно дълги и аз го млатех по лицето, по брадата, диафрагмата... Сменях посоките, без да му дам възможност да се свърземе. Даже не разбрах как след един десен прав, той подгъна крака, свлече се на колене. Преди да се надигне, му нанесох ляво и после дясно кроше. Главата му се извъртя в двете посоки и той се строполи в праха. Аз започнах да го вдигам. Нещо ми беше превъртяло. Готвех се да го ударя.

- Докторе, спирай, ще го пребиеш! - гръмнаха гласове.

Ричард се надигна. Застана трудно на колене. От ноздрите му се стичаше кръв на струйки. Той се наведе и удари три пъти с дясната си ръка в земята. Аз отидох до него. Помогнах му да стане. Взе дясната ми ръка, вдигна я и каза:

- Мастър ю шампион!

Прегърнах го и рекох в ухото му:

- Бай Груйо, защо започна тая груба игра. Сам си го изпроси.

- Иес, мастър! Бабу магана!

Публиката възторжено ме поздравяваше. Аз се обърнах към онези зевзеци, които ми бяха скроили номера:

- Има ли други мераклии?

Оттеглих се. Влязох в амбулаторията, написках лицето си със студена вода, опипах сърдечната си област. Едно ребро под мамилата ми леко изхрупна и изкрещях от болка.

След този мач много хора гледаха на мен с друго око. Държаха се внимателно. А биг боса всяка вечер, когато излизаше с новото си ауди с климатик към центъра на Кано, ме канеше със себе си. Това ми спестяваше много неприятности. Нигерийските полицаи по пътищата ме поздравяваха:

- Иауа сану шампион!

Как ли бяха научили?

ПОЗДРАВИТЕ НА ТАМ-ТАМА

Този ден непоносимата жегата ме накара да полегна. Кръвното ми бе спаднало. Бях отслабнал шестнадесет килограма. Иначе ми беше леко. Климатикът в стаята поддържаше приятна температура. Бях задрямал, когато Стоян - Батура, така го бяха кръстили нигерийските работници, извика:

- Докторе, трябва да тръгнеш веднага за Бинин Куау. Ричард е зле, ухапал го е скорпион.

Стоян е нашият багерист, но понякога работи и на самосвала. Сутрин, винаги пръв, той води колоната от микробуси. Така ги предпазваше от пътни произшествия. Днес по обяд някакъв местен му съобщил за състоянието на Ричард.

Скочих, грабнах лекарската чанта, която бях заредил и слязох в двора.

Маузес, един от добрите ни драйвъри, ме чакаше в микробуса. Тубусите с преварена вода бяха качени. Тук - в Нигерия, тръгнеш ли на път без вода - пиши се загинала.

- Мастър, по-бързо, да не замръкнем - каза Маузес.

Той говори френски. Работил е в Бенин, бивша френска колония. С него се разбирал добре. Чакаха ни 180 километра до лагера в Бинин Кууду. Погледнах часовника си - беше 15 часа. В Нигерия се мръква изведнъж. Предстояха ни 2 часа пътуване през саваната. Птищата бяха лоши. Бях чувал, че туземците поставяли капани - покрити ровове, падащи дървета. Нападнат ли те - задигат ти всичко.

Поехме. Никой не ни изпрати. Всичко живо се беше изпокрило. Само Ибрахим, пазачът, ни пожела добър път. Много от нашите се страхуваха от пътуване. По нагорелените от изгарящото слънце стени на сградите бяха наизлезли стотици жълтозелени гущери - кадънгери, ловци на насекоми и комари. Местните ги уважават и никой не ги закача. Гущерите бяха свикнали с нас. Щом ни зърваха, почваха да клатят глави нагоре-надолу, сякаш искаха да ни кажат нещо. Съжаляваха ли ни или искаха да ни предупредят за предстоящи беди?

- Мастър, видя ли кадънгерите? Люшкат глави, значи, е на добро.

Пътувахме със сто километра в час по асфалтираното шосе. Навлезем ли в саваната, скоростта пада. Трафикът бе натоварен. Изпреварваха ни леки коли и камиони. Бяхме нащрек, често те се управляват от пияни и неправопособни шофьори. Бяхме изминали доста път, когато преди един завой трябваше да намалим

скорост. Десетки коли чакаха във върволица.

- Мастър, сигурно има катастрофа пред нас.

Един камион пълен с чували беше блъснал микробус с пътници. Камионът се бе обърнал вясно на шосето, а микробусът в ляво, спрял до един баобаб. В канавката до шосето и навътре в саваната лежах десетина души - мъже и жени. Трима с окървавени лица залитаха между шубраците. Другите лежах неподвижно.

- Маузес, спри, трябва да им дадем първа помощ! - рекох аз.

- А, не бива! - тонът на шофьора бе заповеден.

И изведнъж виждам нещо ужасяващо - сплескано човешко тяло на пътя! Върху него минаваха автомобили. Полицай размаха ръка, даваше знаци бързо да се изтегляме.

- Маузес, какво ще стане с пострадалите?

- Който има късмет, ще живее. Аллах така е пожелал. - Водачът ми посочи дърветата край пътя - по клоните им бяха накацали десетки лешояди, вперили поглед отвисоко към шосето. Зорко следяха какво става там, на пътя.

- Това са санитарите, до утре нищо няма да остане - заключи мъдро Маузес.

Полазиха ме тръпки на ужас. Стиснах устни. Сърцето ми замря - Господи, каква съдба!

Понесохме се по меките пътища на саваната. През този сезон тя бе нащърбена, суха. Нито едно животно не срещнахме по пътя си. Всичко се беше покрило от разлагащата зной.

- Спирай, да пуснем по една вода-казак.

- Мастър внимавай, тук пълно със змии - предупреди ме нигериецът.

Няма как - сязох. Бях обул високи кубинки. Някъде пред мен нещо шавна и се скри.

- Тук има много мамби - констатира спътникът ми и се смее.

- Хубаво ме зарадва, Маузес. Мамби!

Най-отровните змии. Наричат ги едноминутки. Отровата им убива за 60 секунди, няма време дори за противозмийски серум.

Продължаваме да пътуваме мълчаливо. Изведнъж някакъв рев достигна до нас. Ослушахме се. Ревът се засилваше и се повтаряше през определен интервал.

- Какво е това?

- Мастър, Ричард вие от болки.

Виковете идваха от далечината. Най-после стигнахме Бинин Куау, село от десетина разпръснати колиби от сорго и една тухлена постройка, в която се бяха приютили нашенците. Влязох в сградата. Ричард лежеше на циментовия под и охкаше, беше изтощен и обезводнен. Горната повърхност на лявото му стъпало беше отекла. Видях черна точка, колкото грахово зърно - мястото, където го бе ужил скарпионът.

- Мастър, страшно боли- проплака Ричард.

Направих му една ампула лидол. Почистих стъпалото със спирт и йода, след което бавно инфилтрирах ухапаното място с лидокаин. Изчаках малко, после със скалпел разширих отвора. Ричард престана да стене и се успокои.

- Бани роа - /дай ми вода/ - зашепна той.

Дадох му да пие

- Мастър, нагоди /благодаря/. Ричард- конга /заспива/- и се унесе.

Стоях край него цяла нощ. На утрото се събудих. Беше по-добре. Започна да говори нещо. Не можех да го разбера. Помислих, че бълнува, че още е под влияние на лидола. Повиках Маузес.

- Какво говори?

- Че е по-добре. Болките му са намалели. Казва, че чува ганга /голям там-там, говорещ, защото произвежда звуци, подобно на тоничните вариации от езика на хауса/

Аз се ослушах. Чак сега дочух ясно странни звуци на барабани. Първо много тихи, после се засилиха в отзивист ритъм. Ричард шепнеше нещо, а Маузес превеждаше.

Ричард беше от съседното село на Бинин Куау, отстоящо на 5-6 километра навътре в саваната. Селото е голямо, казва се Хазу Рого. Там са неговите родители, братя и сестри - много на брой. Истинското му име е Хазу Гарба. Баща му е бил шеф на играчите на там-тамите. Те знаели, че той е тук и че е чио /болен/.

- Те знаят, мастър, че си дошъл и те поздравяват с Барка да зуа /Добре дошъл/.

Там-там-там- ечат звуците на инструментите.

- Мастър, те те наричат абуки /приятел/. Те казват - абуки зоо мана /приятелю, ела тук /.

Слушам в просъница. Не мога да повярвам. Само казвам:

- Гарба, като оздравееш, ще отидем в твоето село.
- Бабу магана- отвърна и се унесе в сън.

Спа до обяд. Трябваше да се връщаме обратно. Заредахме с вода. Пренесохме Ричард в мицубишито и потеглихме.

Изведнъж там-тамите се чуха отново.

- Сега казват сеанд юма зоо ханкали. /Довиждане, на добър път/.

Ха сега де! Как разбраха от 6 километра, че сме потеглили. Саваната изглеждаше неприветлива, пуста, но всъщност беше жива, обгърната от тайнственост, която знаеха и разбираха там, в Хазу Рого.

Пристигнахме в Кано преди смрачаване. Видях, че Маузес се кръсти и се учудих.

-Аз съм християнин. През цялото време се молих да се приберем живи... - каза негърът.

Когато си тръгах за България, единственият човек с когото се прегърнахме приятелски на раздяла беше Ричард Гарба.

- Мастър, ти добър човек и доктор. Там-тамите го казаха.

Минаха години, но този ден остана незабравим за мен. Понякога ми се струва, че от далечната савана приижда песента на там-тамите. Те тънати говорят за един беден народ, който не е забравил да бъде човечен и добър.

РАЗКАЗ БЕЗ ЗАГЛАВИЕ

Горещината беше адска. Кано глъхнеше под смрадлива мараня. Налагаше се да изляза да заредея аптеката си с някои необходими лекарства. Освен това исках да разпитам местен лекар за характера на тропическите заболявания и за лекарствата против уживане от скорпиони. До този момент нямаше противоотрова срещу тях. Смъртността от уживането им е ниска, но болките са ужасни.

Сутринта потеглихме с Додо към центъра на Кано. Пътувахме мъчително сред задух и мръсотия, с труда преодолявахме гъмжилото от голи и мръсни просяци. Наближавайки центъра, пълата пооредя. Полицията ги разгонваше. Завихме покрай Централ хотел - в чиито прохладни зали, в градината, богати чужденци и нигерийци си пиеха разхладителните напитки с джин.

Ливанската аптека беше наблизо. Накупих лекарствата и се отправих към Сапон Гари - един от многото квартали на бедняците. В Сапон имаше

болница на много богат аладжи - Маймуна хоспитъл /майчина болница/ с хирургично и гинекологично отделение. Лабораторен лекар беше русенецът д-р Киселинчев. При него изследваха маларично болните. Този път реших да посетя една местна поликлиника. Пред пощата срещнах касиера ни Туджаров и един от нашите инженери. Те се качиха в нашия микробус, а тяхната кола тръгна по други задачи. Влязохме в Сапон Гари. Спряхме до продълговата двуетажна сграда с опущени стени. На първия етаж бяха рецепцията и лабораторията. На втория - лекарски кабинет. С мен дойдоха и моите спътници, ей тъй от любопитство. Качихме се на втория етаж. Коридорът беше празен, нямаше никакви пациенти. Почуках на вратата на д-р Дада. Чух гърлен женски глас и влязох. Гледам и не мога да повярвам! Зад бюрото стоеше Беатрис - моя бивша студентка. Да, тя беше завършила медицина в Пловдив през 1978 година.

- Здравей! Беатрис, дойдох да те видя! - започнах на български аз.

Беатрис понечи да стане, надигна се и пак се отпусна на стола.

- Ама, ама... вие кой сте? - заекна тя.

- Не ме ли помниш, Беатрис?

- О, ти си доктор ... кой...кой беше?! Да! д-р Праванов.

- Доктор Парапанов, Трета хирургия, Пловдив. Забрави ли ме?

Тя се устремява към мен, прегръщаме се. Съзи напират в очите й, хълца неудържимо. Спътниците

ми стоят и гледат изненадани.

- Но как попаднахте тук, докторе?

Занизаха се въпроси и отговори. Беатрис беше станала доктор по детски болести. Три години специализираха в Лондон. Омъжила се, съпругът ѝ бил инженер. Родили им се две деца.

Мина цял час в мил и непринуден разговор. Тя си припомни годините на учение в красивия Пловдив. Беатрис беше съхранила в сърцето си много трепети, признателност и обич към България. Съпроводи ме просъзена до колата. В огледалото мярнах неподвижната ѝ фигура, нейният сбогуващ се поглед ни изпращаше.

Додо реши да прекоси Сабона и да излезе на булеварда, който водеше към нашите офиси. Не бяхме пропътували и километър, когато шумна човешка тълпа препречи пътя ни.

- Додо, какво става? - обезпокоих се аз.

- Мастър, сега наказат барау /крадец/.

Той отвори прозореца и заговори един негър.

После ми обясни:

- Хванах барау. Откраднал лъжици и ножове. Сипали го на местопребълието.

Собственикът на сергията го предал не на полицията, а в ръцете на хората, за да бъде линчуван.

Присъствахме на потресаваща гледка. Един гол, омазан в кал, млад негър бе отведен до железен стълб. Качиха го на празен варел, вързаха го. Като по сигнал тълпата започна да крещи - барау, барау! Полетяха домати, патладжани, развалени плодове и яйца. Нещастникът само въртеше главата си на ляво

и на дясно в опит да избегне ударите.

- Додо, да тръгваме! Какво чакаш? - викнах аз.
- Не може, мастър. Няма пуснат.
- И до кога ще висим?
- Два часа бият така. После качат на врат гума от кола и заливат с бензин. Паят. Дафе. Финиш.

Само това ми оставаше да видя - горящ човек-факла. Спаси ни случайността. Една полицейска кола се приближи до нас. Познаха ни. Ние бяхме за тях известните бушмени, прекарващи електричество и светлина в селищата им. Полицейската кола ни изведе от капана. Прибрахме се. В голямото предверие на офиса, пред телевизорите бяха насядали нашенци - наблюдаваха с интерес зрелище. Директно от стадиона в Кано предаваха разстрел на трима престъпника, обвинени в жестоки убийства и грабежи.

Побързах да се уедия в стаята си. Изпитвах небивала тежест и болка. Тази вечер не можах да заспя до късно. Пред очите ми беше младият негр, привързан да виси на стълба. Кошмарът се спъсти, стана по-страшен: разнесе се зловещото крякане на местната сухоземна жаба. Полазиха ме ледени тръпки.

1984г.

Кано, Нигерия

ОТКЛОНЕНО ПРЕДЛОЖЕНИЕ

16 декември, 1983г.

Кано, Нигерия

Днес синът ми има рожден ден. В Пловдив навърно на едри парцали се сипе сняг. Закопнях за семейството си, за родината.

Сутринта ми доложиха:

- Веско от лагер N2 се събудил със силни болки в корема.

Лагер N2 - Рого е на 140 километра във вътрешността на саваната. Болките на Веско се засилили и по обед го докараха в Кано. Минавайки покрай Муртала хоспитъ, придружителите решили да бъде прегледан там. Лекарят, египтянин по народност, го прегледал и казал - здрав е - и го отпратил. Час и половина по-късно Веско дойде при мен. Опилах корема му - възпален апендикс в напреднала фаза.

Отивам при биг боса и казвам:

- Шефе, трябва да закараме веднага Веско

Саферов в някоя болница, за да бъде опериран. Има отстър апендицит!

- Как така, докторе? Не може ли да почака до утре. Качваме го на самолета и - в България. Там да го режат.

- Не може да чака, шефе! Трябва да бъде опериран веднага. Иначе ще се спуска и... най-лошото.

- Къде да търсим сега болница? Знаеш ги какви скъпери са. Ще ни одерат живи...

- Знам само, че трябва да се бърза!

- Кажи на главния счетоводител и на закулчика да дойдат при мене.

Казах им. В 18 часа шефът ме извика:

- Главният счетоводител и ти - с мен! Отиваме при аладжи Барейру, собственикът на „Маймуна хоспитъл“. Там работят трима българи. Ще го помолим аз да го оперирам в неговата болница.

Новото ауди с климатик отцели и след броени минути спряхме пред железните врати на замъка Барейру. Поканиха ни да почакаме аладжи Барейру в огромен хол със скъпа мебел, с инкрустирани със слонова кост маси; дискретно скрити климатизи пръскаха мека прохлада, въздухът бе ароматизиран. И навсякъде - цветя, много цветя.

След няколко минути се появи висок строен негър с побелели коси и сини очи. Бе облечен в бяла коприна. Леко накуцваше. Седна на един фотьойл и попита за целта на визитата ни.

Биг босът на добър английски го запозна с проблема ни.

- Съжалявам - каза аладжи. От месец нямам хирург в болницата.

Помолих шефа да предложи аз да се заема с операцията.

Аладжи плесна с ръце:

- Щом вашият доктор е готов, в 20.30 часа да започваме в моята болница.

Стана и достолепно се оттегли.

В уречения час се явих в операционната на болницата.

Бях готов да оперирам. След 20 минути апендиксът беше изваден, беше дебел като крушон. Трябваше му малко, за да се спуска.

Отвън ме чакаше закупчикът. Колата пое през мрачини и задух. Прибрахме се преди полунощ. Микробусът на Рого беше в двора. Чакаха ме нетърпеливо. Иван Гемиев и Илия Калафиров ги тресяло. Маларията бе покосила още двама души. По едно време започна и мен да ме тресе, но стиснах зъби. И така - 140 километра до Рого. Прибрах се чак на сутринта, легнах в кревата и заспах като заклан.

- Докторе, ставай! - разтърсваше ме ръката на боса.

Умирах за сън, но станах и се отправих към приемната на офиса. Шефът и аладжи Барейру пиеха уиски с лед. Аладжи се ръкува с мен и каза:

- Доктор Джордж, дойдох с покана да работиш два пъти седмично в моята болница. Съгласен ли сте?

Благодарих му. Трогнат бях. Трябваше да обсъдим предложението с шефа.

- Кога трябва да съобщя решението си? - попитах.
 - До два, три дни - аладжи стана, ръкува се с нас и излезе. Една черна лимузина безшумно потегли.
 - Докторе, какво ще кажеш? - попита боса.-
 Аладжи е един от най-богатите в Кано... милиардер!
 - И какво от това? - засмях се.

- Как какво?! Ще ти плаща скъпо и прескъпо. Храненето на всички ни ще стане безплатно...

- Не може, началник. Забрави ли, че съм подписал договор. Не мога да се цаня и на друга работа.

Прибрах се в стаята си, полегнах. И засънувах; оперирам нечий черен дроб, а около мен моите хора лапат скъпи деликатеси и ми се усмихват: "Много сме доволни, докторе."

На другата сутрин взехме Веско от болницата. В коридора на офиса срещнах касиера. Засмя се, огледа ме:

- Д-р Парапанов, знаеш ли с твоята операция колко пари спести на предприятието? Цели 2000 долара - добави след кратка пауза. - Че дори и повече.

Усмигнах се. В този миг си мислех какъв ли подарък е получил синът ми за рождения си ден.

ЗНАХАР

Точно преди новата 1993г. на доцент Борис Добрев му връчиха заповед за пенсиониране. Едва когато събра малкото лични вещи от кабинета си, от който ръководеше хирургическото отделение в продължение на двадесет години, той почувства как нещо го стисна в гърлото. По цялото му тяло протече лепкава вълна на тъга и огорчение. Пенсионираха го на шестдесетгодишна възраст. Кога изтекоха тези години? Колко бързо, невероятно бързо отлетяха. Боже господи, какво му оставаше? Назад - едно отрудено минало, изтекло като планински поток сред бури и гръмотевици. Напред - нищо! Просто едно нищо. Сега, Борисе, си пикай на способностите и натрупания опит. Ама че гадост! Гадост от която му се повдигаше. Ама такъв бил законът. Пълна тъпанарщина! Д-р Лисичков, негов ученик, заедно с няколко по-млади колеги, бяха изложили становището си по въпроса пред главния лекар-Д-р Вълчев. Последният, понеже отлично познаваше доц. Добрев - един от най-способните и уважавани

хирурзи в града, му съобщихи вестта по известния пилат-понтийски начин: решението било взето на съвещание на болничното ръководство. Отнасяло се за всички.

- Приеми събитието философски, Борисе! Тези хора ще ти скъсат нервите. Ти го знаеш. Ти ги създаде, спасяваше ги в трудни ситуации. Но други ветрове задухаха. Не си им необходим вече. Напротив, ще им пречиш. Приеми го философски и си пази здравето. Ти даде много от себе си на болницата, за авторитета на хирургията. Всички го знаят, целият град го знае! Писаха те в учебниците. Баба Ванга ти е пращала хора да оперираш. Така че това трябва да те радва и ако един ден... - убеждаваше го Вълчев.

- Д-р Вълчев, престани с тия изтъркани фрази! Познаваш ме добре още от студентските години. Двадесет години сме работили заедно. Една карта за почивка не ми дадохте... - Добрев махна с ръка, искаше да добави още нещо, но се отпрати към вратата.

- Почакай! Ще ти подготвим най-тържествено изпращане. Имам специално подготвена заповед за теб.

Добрев мълчаво излезе от кабинета. Оттогава минаха две години на недоимък и бурни събития. Две тежки зими, две измъчени лета. Добрев не мож никъде да си намери работа като лекар. Нямаше свободни места за младите, камо ли за пенсионер. Всеки се свиваше уплашен. Очакваха се големи съкращения. А за частна практика не можеше и дума

да става. Новоизлюпеният лекарски съюз беше толкова бледа величина, че би било смешно да се търси помощта му.

Една сутрин в градската градина Добрев срещна д-р Дюкянджиев, главен асистент, завеждащ клинична лаборатория във ВМИ. Видът му бе измъчен, доста състарен, а дрехите му овехтели, одърпани.

- Дюкми, здравей! Какво става с теб?

- Борисе, трета година съм пенсионер. Разбрах, че и ти... Сега работя пазач във вемеито. За една шибана заплата. Не можах да ми осигурят поне една лаборантска длъжност.

- Иначе как си? - попита Добрев.

- Не ме питай. Не съм добре със здравето. - Поклати глава колегата му и си тръгна. Не се видяха повече. Няколко месеца след тази среща д-р Дюкян-джиев почина от остра простуда и бъбречна недостатъчност.

Споменът за тази кончина отново сви гърлото на Добрев. Това не може да продължава така. Трябва да му се намери колая? Но как? По какъв начин?

Беше дошло лятото, началото на месец юни, когато прочете в местния вестник: "Изкупуваме гъби на добра цена!"

Еврика! Борис беше добър гъбар. Една възможност да иде сред природата. Да, ето къде е разковничето. Добрев се прибра в къщи в добро настроение.

- Борисе, да не си намерил работа? - огледа го жена му.

- Не! Но вече знам как да припечелвам! Още утре тръгам за Доспат. Ще бера гъби!

- Ти си откачил! Не можа ли нещо друго да измислиш? Боре, трябва да се прегледаш.

- Слушай, Наде! Добре знаеш, че реша ли нещо, връщане назад няма. А колкото до това, дали съм откачил, трябва да ти кажа, че има и по-откачили от мен. Днес се уверих. Срегнах Брадинков и го питам: „Брада, здравей! Как си?“ - знаещ ли кво отвърна: „Борка, хич не ме интересува.“ Сега ясно ли ти е? Ставам гъбар.

Стегна раницата си с умението на опитен турист. Взе всичко, което смяташе за нужно, не забрави и малката аптечка с най-необходимите лекарства и превързочни материали. Сгъна платнището по войнишки. Запааса един нож на края на колана - подарък от Испания, прикрепи към раницата съгъваема рибарска пръчка в калъфче.

Тази вечер той си легна рано. Спа като новороден. На сутринта се събуди бодър и свеж. Сърцето му пееше радостно. Отдавна не беше се чувствал така жизнерадостен. Като че ли тръгваше за първи път за работа в болницата.

Рейсът за Доспат беше пълен с умислени хора. И те като че бяха изплашени от нещо. Добрев знаеше - потискаше ги несигурността на ежедневието и объркаността, в която беше изпаднала цялата държава.

Навън се заредиха чудни природни гледки. Зеленината и борове натрапчиво контрастираха на умърлушените пасажери.

Сред изумрудената природа, там, в далечината проблясна като огледало Доспатският язовир. Каква възхитителна красота! В спокойните му води се отразяваха лъкатушещи брегове. Върховете и борове, цялата гора плаваха, леко потрепвайки в спокойната водна повърхност, сякаш искаха да се гмурнат към дълбините. „Създателю, каква прекрасна земя си сътворил, за да сътворим ние - хората, върху нея една разпадаща се с времето държава?“ - това последното си го каза на глас, защото седящия до него пътник, Добре екипиран, рече:

- Така е, господине! Така е било и така ще продължава. Вие за къде, ако мога да попитам?

- До Широка поляна - изрече неохотно Добрев.

- Разбрах. Да не сте гъбар?

- Ами, нещо такова.

- Какво работите?

- Зидаро-кофражист. Песионирах се и реших да...

- Да, бе! И аз същото. Учител съм, пенсионер от пет години. Казват, че гъбата вече се е появила. Ако е рекъл господ, ще изкараме малко пари. Миналото лято бая спечелих. Къде сте решили да отседнете? Долу на поляната или на Чатъма.

- Не знам още.

- По-добре е на Чатъма. По-далече е, ама е по-спокойно. И циганите са по-малко там. Лавка има. Гледам и рибарски такъми носите.

- Да, мухар съм. На изкуствена муха ловя. Замятам.

- За първи път го чувам! Аз съм историк. Занимавам се с балканистика. Не се запалих по рибарлъка.

Рейсът спря на Широка поляна

- Ей на, там е Чатъма - идвате ли?

- Да вървим - отсече Борис Добрев.

Пътят бе лош, с големи локви и пълни с вода коловози. Скоро бе валяло. След като завиха покрай едно красиво езеро и оставиха зад гърба си последните вили, поеха нагоре през гората. Времето бе хубаво. Въздухът свеж, боров. Добрев се чувстваше прекрасно. Ролята на зидаро-кофражист му допадна - искаше никой нищо да не узнае за него. Сега беше господин Николай.

Историкът вървеше пред него и оглеждаше гората.

- Така-а-а! Как ви беше името? А, да. Късметлии сме. Влага има. Топлината е добра. Условия за появата на гъбната вълна са налице. За първи път ли ще береш гъби? Познаваш ли ги? Различаваш ли Дяволската гъба - *Boletus satanas*, колко вида манатарка има?

- Обикалял съм балканите, познавам манатарката. Но колка вида има - това не зная.

- Тук расте царската манатарка-*Boletus regius*, бронзовата манатарка - *boletus aureus*, мечата манатарка... А, ето я! Каква прелест!

На ръба на пътя, под един бор, с цялото си величие, огряна от слънцето, манатарка с яко бяло пълнче беше така напълняла, сякаш искаше да покаже какъв заряд крие мицелът тук, в дивата

почва.

Малко преди залез двамата стигнаха Чатъма. На една широка поляна бе стъкмена циганска колиба. Встрани от нея-каруца, кон, магаре, коза с две ярега и чобанско куче, което мързеливо излая.

- Моите хора са вече тук. Това е Сандо със семейството си. Цигани са, ама свестни. Има три деца - две момчета и едно момиче.

От колибата се показва стройна циганка с малко дете на гърди. Беше много млада, с изписани черни очи.

- А така! Добре дошъл, бай Михале. Доживяхме да се видим отново. Аз викам на Сандо, бай Михал не може да не дойде. Тоя път не си самичък.

- Да, мой приятел. Ще го уча на гъбарство. Борис се казва. Твоите хора къде са?

- Отидоха за дърва. Туй моето Йордан го кръстихме, на седем месеца е. Сядайте да си починете. - Тя наля две чаши с айрян и им ги подаде.

- Значи Борис се казва? Какво си работил?

- Зидарлък. Сега съм пенсионер.

- Много ти са меки ръцете. Второто ти име започва с Д. Добър човек си. Щом си с бай Михал, ще набереш гъби. Ние сме тука от една седмица. Гъбите започнаха да се подават. Днеска набрахме 6-7 килограма. Пункта е до лавката. Кило гъба-пет лева, сухата-четиридесет и пет. Бива я. А, ето моите се връщат.

Катунът се събра. Сандо и Михал се препърнаха като стари приятели. Напалиха огън. Вечеряха. Нощта беше хладна. Луна нямаше, а звездите едри

и светли, трепкаха. Добрев ги гледа дълго време, зави се с платнището и дълбоко заспа.

За пет дни събраха доста гъби. Ежедневно количеството, което предаваха на събирателния пункт, се увеличаваше. Добрев установи, че е спечелил за тези няколко дни повече пари от лекарската си заплата. Побърза да ги изпрати на жена си със запис.

На Чатъма надойдоха още хора. Палатките поникнаха като гъби след дъжд. Стана шумно, особено вечер край огньовете. Кой от Пазарджик, кой от Велинград, Батак, Пловдив. Гъби имаше бол, стига да ти се бере.

Една вечер от съседната палатка помолиха Сандо да им послужи с каруцата, за да закарат сутринта болен човек до Доспат. Не можел да ходи. Подул му се кракът, дигнал температурата, тресе го и примирил от болка. Добрев чу това и пожела да види болния. Човекът имаше абсцес на подбедрицата от убождане, най-вероятно от трън. Кожата му се бе зачервила, надигната, лъскава. Под нея имаше гной.

- Няма страшно! Аз ще му помогна. Дайте ми, ако имате, силна ракия да почистя кожата. И бръснарско ножче.

Добрев запретна ръкави, нажежи до червено ножчето на огъня и както си приказваше с болния, бързо сряза кожата на най-изпъкналото място, където бе изтъняла и по-малко чувствителна. Болният не усети почти нищо. Изтече насъбраха се тежка гной. След това с опитна ръка доизцеди гнойната

секреция. Намериха се памук и бинтове. След като почисти раната той я обля с ракия, сложи лист от билка върху разреза и направи леко пристягаща превръзка. На сутринта-чудо! Човекът ходеше, температурата му-спаднала, нямаше я и болката.

- Спах като заклан. Как го направи бе, човек? Та ти си цял хирург. Я вземи това шише с ракия, малко фъстъчки, и този бабек. От сърце ти ги давам, ей така за благодарност. Довечера си при нас. Ще печем шаран и ще го полеемс вино.

Същата вечер, както си стоеше до огъня, при Добрев плахо се приближи младеж.

- Бай Борисе, виж какво имам тук на ръката. От два-три месеца е. Не ме боли, ама ми пречи на работата. Дърводелец съм.

Добрев го погледна, усмихна се.

- Дай ми един лев, ама монета, една кърпа и седни до мен.

Всички гледаха и се подсмиваха. Той сложи парата върху подутината, зави я здраво с кърпата и постави ръката му на земята. После нанесе отсечен удар върху поставената монета, след което разтри мястото през кърпата.

- Отвържи сега кърпата и махни монетата.

Пред смаяните очи на всички младежът махна парата. От подутината нямаше и помен. Всички стояха с отворени уста, сякаш се намираха пред фокусник.

- Бай Борисе, в Пазарджик искаха да ме режат, а ти с един удар и готово! Вижте, хора, няма я!

Бай Михал се простуди нещо и зачести по малка

нужда. Гледа го Добрев, по пет-шест пъти се отделя от пътя, напъва се, трудно уринира.

- Михале, ела с мен - и го поведе към другия край на поляната. Откъсна една билка и му рече:

- Виж, това е котешка стъпка. Сега ще намерим и кантарион, риган и мечка стъпка. Кажи на Айшего да ти свари купа чай и пий - три-четири пъти по една кафена чаша.

- Абе, аз си знам, че простатата ми прави номера. Изстина ли, обажда се. И бая зор виждам.

Пи Мишо чая и на втория ден му стана така леко, че започна, да разправя какъв лекувател е приятелят му.

- Бай Борисе - вика му един от Велинград, - от много ходене ли, що ли, отече ми кракът. Не мога нищо да обуя. Започна да ме боли. На времето изкарах леко запушване на вените. Да не се повтаря пак?

Борис Добрев се разпореди:

- Вземи три-четири килограма картофи и ги рендосай или накълцай ситно. Всяка вечер загревай компрес ще правиш, вдигаш крака. Четири-пет дни никакво ходене. Гъбата няма да ти избяга. Прати някой за аспирин. По две таблетки дневно, добре разтворен във вода. После ще се обадиш.

На петия ден отокът се стопи, кракът стана гладък. Никаква болка.

- Бай Борисе, жив и здрав да си, никога няма да те забравя! Миналият път ме лекуваха цели два месеца, а ти - за два дни. Голяма работа си! На всички за теб ще разправям-благодареше

велинградчанчето.

И Добрев се прочу. Всяка вечер компанията ставаше все по-голяма. На огъня все нещо се печеше, много вино и ракия се изпиха. А приказките - все по-интересни и весели. Всички искаха да чуят какво ще каже знахарят. За здравето, за живота, за политиката. Въпросите към него се сипеа. А приказката му гладка, точна, простичка - всички го разбират.

Но Борис Добрев се прочу най-вече, когато съживи пред очите на всички бебето на циганката.

Една привечер бяха насядали край огъня и всеки разправяше какво му се е случило през деня, колко гъби е набрал, че долу в Широка поляна нощес обрали няколко вили и пр. В голям тиган цвъртеше риба. Най-неочаквано Добрев усети някакво напрежение наоколо. Циганката разтревожена влизаше и излизаше от колибата. Сандо каза, че днес малкото не било много добре, имало температура, повръщало и не се хранело. И докато разказваше това, пронизителен писък накара всички да скочат на крака. Циганката се показа на входа на колибата и неистово занарежда:

- Сандо! Данито умира! Умря ми хубавата рожба! Спря да диша, посиня!

Добрев прескочи огъня и се вмъкна в колибата. Една газена лампа хвърляше бледа светлина. Тежък, застоял въздух го блъсна в гърдите. Видя бебето безжизнено, с пяна на устата. Лицето му - посиняло, подпухнало, очите - отворени, с широки зеници. Сложи ръка върху телцето на Данчо. Усети висока

температура, но признак за дишане нямаше. Ясно! Малкото беше направило хипертермичен гърч с апноя. Беше изпаднало в състояние на клинична смърт. Добрев грабна детето, изнесе го пред колибата, бързо го разсъблече и нареди:

- Донесете бързо влажни кърпи! Засилете огъня! Искам повече светлина. И тихо!

Сръчно избърса с мека дреха лицето на детето и започна да го обдишва уста в уста. Направи го няколко пъти, след което започна изкуствен масаж на сърцето. Едно, две, три, четири - обдишване, масаж и така отново - масаж, обдишване, масаж. Детето порозова, зениците му се стесниха. Студена пот като слана се стичаше по лицето на Борис. За кой ли път при среща със смъртта, той се чувстваше безпомощен. Но знаеше какво прави и продължи уверено с надеждата, че Бог отново е с него. И с детето. Все още нямаше признаци за дишане и сърдечна дейност не се долавяше, затова продължи с обдишването и масажа. Едно, две, три, четири! Никой никога не беше виждал такова нещо. Нощта беше настъпила и меката светлина от засиления огън удължаваше сенките на хора и дървета, превръщайки действителността в странна магическа реалност.

Циганката беше коленичила и безмълвно, с широко отворени очи, гледаше това, което вършеше този загадъчен спасител.

Изведнъж детето слабо изхърка, после по-силно, изкашля се и простена. Добрев спря изтощен и напрегнато зачака. Коленичил, опипваше сънната

артерия с надеждата да долови пулс. Вените на слепоочието му бяха покрити със ситни капчици пот. Секунди, много ценни секунди. И ето... детето изплака!

- Оживя, Господи, той го съживи! Това е чудо! Той го спаси! - няколко жени плачеха и се прегръщаха. Мъжете се ръкуваха и поздравяваха, сякаш бяха взели участие в спасяването на малчугана.

Добрев започна да разтрива детето с влажни кърпи, които сменяше често. Малкият Данчо се успокои. Дишането му стана равномерно, спокойно, сякаш нищо не бе се случило. Едва сега майката дойде на себе си, грабна ръцете на Борис, дълго ги целува, без да продума. В тъмните й очи се четеше благодарност и признателност.

- Не го навличай с много дрехи. Внеси го вътре завит и отвори да влезе свеж въздух. Дайте две празни лимонадени шишета. Ще приготвя два сиропа, от които ще му давам по една лъжичка.

Добрев отиде до раницата, отвори аптекката и взе няколко таблетки пирамидон. Счука ги, прахът изсипа в едното шише. После взе няколко таблетки антибиотик и направи същото. Занесе пълните шишета на майката и обясни как да ги дава на детето.

След около час по челото на Данчо избиха ситни капчици пот. Едва сега Добрев си отдъхна. Сандо седеше пред входа на колибата и повтаряше: Боже, мъртво беше и оживя!

Тази вечер всички коментираха тихо и задаваха

всевъзможни въпроси. Но отговор нямаше. В същото това време на тревога и суматоха две сенки се промъкнаха безшумно в някои по-отдалечени от огъня палатки и ги обреха.

Случаят с детето дни наред не слизаше от устата на хората. Всички говореха само за Борис знахаря. Никои не знаеше откъде е, но ето как лекувал, помагал на хората... Мъртви съживявал, пари не взимал, правел чудеса. Името му се разнесе в околностите на Широка поляна та чак до Доспат, Велинград, Батак. Хора заприиждаха отвсякъде. Често поляната се изпълваше с многолюдна глъч. Пари Добрев не искаше. Хората го знаеха и затова всеки се отблагодаряваше както може. Купът подаръци и провизии растеше. Един ден Сандо му рече:

- Бай Борисе, златен човек си ти. Няма какво да ходиш по чукарите. По-добре е тука да стоиш и болни да лекуваш. От господ ти е дадено да им помагаш. Един от моите калпазани ще бере гъби и за тебе. Ще ти ги сушим, повече пари ще изкараш. Тази вечер курбан съм ти нарекъл, за дето спаси детето. Яре съм заколил, ще го извъртим на шиша. Ще пием и ядем за твоє здраве.

Никога доцент Добрев не се бе чувствал по-щастлив. Тази вечер катунът бе пълен. Надойдоха на Сандо гости - роднини и познати. С цигулка, акордеон, кларинет и тъпан. Музикантите били поканени нарочно. Къде при тях курбан без музика? Бориците станаха свидетели на една чудна, незабравима вечер, пълна с весели и тъжни песни.

Природата се сля с ритмите на циганската музика, земна и витална, сякаш изтръгната от някой древен праисторически обичай.

Борис усети колко по-първични и искрени са тези хора, защото знаеше, че изживяват пълноценно всеки свой ден. Те не бяха скъсали пъпната си връв с природата. Може би затова бяха непринудени и тяхната неподправена радост се вля в кръвта му ведно с пламтящото вино.

Август месец дойде с хубаво време. Втората вълна от гъби беше в разгара си. Бай Михал си беше тръгнал и разнасяше мълвата за чудните способности на знахаря Борис. Хората го търсеха. Идваха от по-далечни места с коли. Някои го правеха от любопитство, ей така просто да го видят и да се уверят, че такъв човек наистина съществува. А той, брадясал като отшелник, с вече поизкъсани от араките дрехи, скромно си хортуваше с хората, усещаше им болезните и ги лекуваше. На бай Киро от Батак знахарят каза, че е със запушена жлъчка и жълтеницата му е оттам. Трябвало да се оперира. Прати го в Пазарджик, оперирали го и сега е добре.

Оня ден каза на бащата на едно дете, след като го видя: Веднага, ама веднага да го закарате във Велинград - спешно да го оперират. Детето - вика Борис - е с възпаление на апандисита. Веднага го оперирали и лекарите казали, че няколко часа още и щяло да е фатално.

- Тоя човек е от Бога одарен. Ето, това е лекател. Има докторя, дето само объркват болния. Сега вода една жена - не може да забременее. Белким той ще

я оправи - така де, искам да кажа, той да каже как да се лекува.

- Ей, вие ще разчекнете човека, бе. За тази работа си има женски доктори. Ако не помогнат, нали знаеш - Маймун дере в Хисаря чака.

- Майтапът си е майтап, ама това дете ще ви разкажа аз с очите си го видях - разправя една жена.

- От наше село, момчето на Стоил Камбуровия, цялото с брадавици. Ама цялото ви казвам. Майка му плаче, реве, къса й се сърцето. Къде ли не е ходила и най-сетне идва тук, при бай Борис. Показва му детето, а той ѝ вика: не мой да плачеш жено, малкото ще се оправи. Само направи това, което ще ти кажа. Отиваш си въщи. Взимаш един червен конец и сядаш с детето. Ще броите колко брадавици има по тялото, ама точно - една да не пропуснете. После даваш на детето да връзва възли на конеца, толкоз, колкото са брадавиците. Като ги навърже, конеца да навие на топка и да го сложи в кибритена кутия. Вечерта, когато луната стане пълна, ще го заведеш до реката на вашето село, ще избереш едно закътано място до брега и ще му кажеш да постави кутийката под голям камък и да рече три пъти: Махайте се от мен, брадавици, и да не ви видя повече. Отиват си, правят това дете им е заръчал бай Борис и за една седмица брадавица не е останала.

- Посмали малко! Ти май послъгваш - обади се някой.

- Мирчо, я ела на стринка детето! Кажй как си?

- Няма ги, стринке! Нито една не остана.

Изчезнаха. Майка и татко носят подаръци на бай Борис.

На доцент Добрев му се зави свят като видя хората да носят като на сватба какво-ли не: ризи, чорапи, пуловери, халища, касетки с плодове, едно живо агне, кокошки, буре с вино.

- Чакайте бе, хора. Какво правите? Кой ви е искал тези неща? Не може.

- Бай Борисе, за нас ти си като Господ-изцелител. Спаси чедото ни от тия гадости, чудо направи. Заслужаваш много повече.

Жената прихлипва, а бащата продължава да сваля подаръците от каруцата и ги трупа пред Добрев.

Вечерта, насядали около огъня, един от при- състващите попита:

- Бай Борисе, откъде ги знаеш тия неща? Къде си ги учил?

- Какво да ви кажа? Ами то си идва отвътре. И от бога. Но само ако с чисто сърце исках да помагаш. Но всяка крушка си има и опашка. Моят дядо, на баща ми бащата, бил санитар по време на Освободителната война и работел в лазарета на един голям руски доктор - Воробьов. Имало и един хирург, Пирогов се казвал. Болницата в София на него е кръстена. Много нещо от тях научил и дядо ми. Та като се върнал после в нашия край, започнал да цери хората. Обучил баща ми, той пък на мен го предаде.

- Ти откъде беше?

- От село Овчи кладенец, Силистренско.

Така, в сладки приказки, неусетно стана полунощ.

Хората, увити в дебели родопски одеяла, един по един се прибраха в палатките си за сън.

Краят на август. Повечето хора си бяха тръгнали. Гъбите намаляха, а манатарката се изгуби съвсем. Остана само пачи крак.

Сандо застыга каруцата. Наложил се да сложи по-високите ритли. Багажът на Борис беше нараснал. Хората продължаваха да идват и да го търсят. И този ден имаше много посетители. По едно време голяма черна лимузина спря недалеч от палатките. От нея излезе добре облечен мъж, с очила и ватовръзка, която стоеше изискано на снежнобялата му риза. Човекът каза, че идва отдалече и бърза отново за път. Любезно моли, ако може да влезе и да се види за малко със Знахаря. Хората нямаха нищо против. Мъжът влезе в колибата и поздравил учтиво.

- Уважаеми, господине, не ви зная името, но за вас се чуват ласкави отзиви. Аз съм лекар и съм отседнал в почивната станция на заварчиците в Беглика. Реших да поговоря с вас, следобед си тръгвам за София, та затова...

- И какво ви гони насам, доцент Пантев?

Мъжът трепна. Откъде знаеха името му? С този човек се виждаше за първи път.

- Вие ме познавате?!

- Нами съм знахар или нещо като екстрасенс, шаман - познавам...

- Разбира се - гостът бе притеснен. - Но моля ви, става въпрос за един случай, който може би помните. За една доста трудна диагноза. Човекът бил при вас, вие сте познали едно доста рядко

заболяване, без наличието на каквато и да е модерна апаратура. Насочили сте болния към мен в София. Хиистологията потвърди диагнозата и аз го оперирах. Но как я поставихте вие? Това би затруднило много лекари, дори профе...

- Пантев, хайде да не говорим глупости. Много добре знаете, че още през 89-та година аз докладвах на хирургическата секция...

- Доцент Добрев, това вие ли сте? На мен нещо ми подсказваше, че... Какво правите тук? Как сте? Помните ли...

Хората отвън усещаха, че тази среща е по-особена и не протестираха. Всеки се беше сгушил в своето одеало. И в мислите си. По едно време Добрев трепна:

- Хората вън са нетърпеливи. Чакат ме!

- Да, разбира се! Аз се поулякох.

Борис изпрати своя колега до колата му. Сбогуваха се дружески. Двигателят заработи. Вратата на колата се отвори и ясният глас на Пантев проряза задрямалата тишина:

- Доцент Добрев, извинете ме, но мога ли да ви задам един последен въпрос. Вие знаете, че досега са описани само три случая в България на това малко известно заболяване. С човека, който ни изпратихте, стават четири. Така че бихте ли ми казали...

Добрев не чуваше нищо. Гледаше изумените лица на хората и му стана тъжно. Чувстваше се виновен, че ги беше заблудил. За тях той беше знахарят, лечителят бай Борис. А излезе, че бил доцент.

- Ама той не бил лецител... Ей, лъжлив свят! Всички го обърнаха на лъжа и измама.

- Чакайте бе! Човекът какво лошо е сторил? Да е излъгал някого? Каквото е казал, всичко върно е било.

- Да, но бил обикновен доктор.

Хората започнаха да се разотиват. На другия ден никой не дойде. На по-другия - също. Борис знахарят бе пренебрегнат с един замах.

Сандо беше натоварил вече колата и се готвеше да тръгва:

- Хайде, бай Борисе, тръгвай с нас и да не ти пука. Ти си голяма работа! Голям човек си. А тази стока дето съм я качил, къде да я карам?

- Право у вас. За децата ти е всичко. Хайде, със здраве.

Циганката се доближи до Добрев, взе ръката му и я целуна.

- Пък аз, бай Борисе, ти още като дойде разбрах, че си доктор. Сполай ти, никога няма да те забравим. Бог да те пази!

СЪДЪРЖАНИЕ

На път към вечността	5
Близко до смъртта	9
Признанието	15
Хвала	20
От упор	24
Зарьката на Ванга	28
На два пъти до свети Петър	31
Лъжливо успокоение	33
Жив ли е татко?	36
Контролен преглед	39
Случка- 1	41
Случка- 2	43
Изпит	44
Под усмихнатия поглед на времето	47
Докторе, можеше да станеш известен	53
Ruptura penis	56
Без отговор	60
Шампион в Нигерия	62
Поздравите на там-тама	69
Разказ без заглавие	75
Отклонено предложение	79
Знахар	83

Георги ПАРАПАНОВ

НАПИСАНО СЪС СКАПЕЛ
неизмислени разкази

българска
първо издание

Формат 70/100/32
Печатни коли: 6,5

Издава ИК „ПРИЗМА“
Пловдив 2003

20015
2.000